

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

1	Generelt.....	7
1.1	Om dokumentet – bakgrunn og formål.....	7
1.2	Hvitvasking og terrorfinansiering.....	7
1.2.1	Hva er hvitvasking?.....	7
1.2.2	Hvordan foregår hvitvasking?	8
1.2.3	Hvorfor er det viktig å bekjempe hvitvasking?	8
1.2.4	Skal primærlovbruddet rapporteres som hvitvasking?	8
1.2.5	Hva er terrorfinansiering?.....	8
1.2.6	Er det ulike modus på hvitvasking og terrorfinansiering?	8
1.3	Regelverk	9
1.3.1	Hvilket regelverk er det som regulerer bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering?	9
1.3.2	Når og hvordan blir EUs 4. og 5. AML direktiv implementert i norsk rett?.....	9
1.3.3	Forholdet mellom hvitvaskingsregelverket og personopplysningsregelverket...	9
1.3.4	Forholdet mellom hvitvaskingsregelverket og finansavtaleloven / forsikringsavtaleloven	10
1.3.5	Hvor kan jeg finne andre kilder til regelverket?.....	10
1.4	Jurisdiksjon.....	10
1.4.1	Hvem gjelder det norske hvitvaskingsregelverket for?	10
1.5	AML/CTF risikovurdering	10
1.5.1	Hva er en risikovurdering?	10
1.5.2	Hva er formålet med en risikovurdering?.....	10
1.5.3	Må alle rapporteringspliktige ha en foretaksbasert risikovurdering?	11
1.5.4	Hvor ofte bør rapporteringspliktige foreta / oppdatere sin risikovurdering?	11
1.5.5	Hvilken betydning får en endring av risikovurderingen på eksisterende portefølje?.....	11
1.5.6	Hvordan bør arbeidet med en risikovurdering organiseres?	11
1.5.7	Skal det utarbeides egne risikovurderinger for datterselskaper, filialer og for ulike forretningsområder?	12
1.5.8	Hva er relevante risikofaktorer?	12
1.5.9	Hvor kan jeg finne indikatorlister på hvitvasking?	12
2	Kjenn-din-kunde prinsippet og risikobasert tilnærming	12
2.1.1	Hva innebærer kjenn-din-kunde prinsippet og hvorfor er dette viktig?.....	12
2.1.2	Hvordan får man kjennskap til sine kunder?	13
2.1.3	Hva menes med risikobasert kundekontroll?.....	13

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

2.1.4	Finnes det begrensninger for hva kunden kan spørres om ved kundekontroll?	13
2.1.5	Hvilke undersøkelser kan gjøres i forbindelse med mistenkelige transaksjoner?	13
3	Hva innebærer standard kundekontroll?	14
3.1	Kundetiltak 1: Registrering av opplysninger	14
3.1.1	Hvilke opplysninger skal rapporteringspliktig registrere om kunden?	14
3.1.2	Hvilke opplysninger skal rapporteringspliktige registrere om de som handler på vegne av kunden og disponenter?	14
3.1.3	Er rapporteringspliktige forpliktet til å rekvirere D-nummer for en kunde som ikke har norsk personnummer?	14
3.1.4	Kan en kunde registreres på konstruert kundenummer?	15
3.2	Kundetiltak 2: Verifisering av identitet	15
3.2.1	Hva innebærer det å verifisere en identitet?	15
3.2.2	Verifisering av identitet til fysiske personer	15
3.2.3	Verifisering av identitet til juridiske personer	18
3.3	Kundetiltak 3: Reelle rettighetshavere	19
3.3.1	Hva er en reell rettighetshaver?	19
3.3.2	Må man alltid spørre personkunder om det er en reell rettighetshaver?	19
3.3.3	Må rapporteringspliktige alltid ha oversikt over og forstå kundens eierskaps- og kontrollstruktur?	19
3.3.4	Hvordan beregner man eierskapsprosent der en fysisk person er eier gjennom flere ledd?	20
3.3.5	Hva vil det si at en fysisk person kontrollerer en kunde?	21
3.3.6	Dersom det ikke finnes reelle rettighetshavere, skal styret og eller daglig leder i den aktuelle bedriften registreres som reelle rettighetshavere?	22
3.3.7	Hvordan verifisere reell(e) rettighetshaver(e)s identitet på grunnlag av egnede tiltak?	22
3.3.8	Hvilke opplysninger skal registreres om reelle rettighetshavere?	22
3.4	Kundetiltak 4: Formål og tilsiktet art	23
3.4.1	Skal alle kunder alltid spørres om kundeforholdets formål og tilsiktede art?	23
3.4.2	Hvilke opplysninger skal innhentes for å klargjøre kundeforholdets formål og tilsiktede art?	23
3.4.3	Kan jeg foreta et åpent søk på internett på kunden, herunder kan jeg registrere og bruke slik informasjon i risikovurderingen av kunden?	23
3.4.4	Bør kunder alltid spørres om midlenes opprinnelse?	23
4	Forsterket kundekontroll	24
4.1	Hva innebærer forsterket kundekontroll?	24

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

4.2	Når skal rapporteringspliktig gjennomføre forsterkede kontrolltiltak?.....	24
4.2.1	Hva innebærer forsterkede kontrolltiltak?	24
4.2.2	PEP	25
5	Forenklet kundekontroll?.....	28
5.1.1	Hvem kan underlegges forenklet kundekontroll?.....	28
5.1.2	Hva innebærer forenklet kundekontroll?.....	28
5.1.3	Bør jeg undersøke eierstruktur og reelle rettighetshavere selv om kunden er underlagt forenklet kundekontroll?	29
6	Tidspunkt for kundekontroll	29
6.1.1	Når skal kundekontroll gjennomføres?	29
6.1.2	Hvilke endringer i kundeforholdet medfører fornyet kundekontroll?.....	29
6.1.3	Kan rapporteringspliktig foreta en begrenset kundekontroll kun knyttet til endringen i kundeforholdet, eller må alle spørsmålene stilles på nytt?	29
6.1.4	Kan det gjøres unntak fra kravet om at kundekontroll skal være gjennomført før kundeforholdet etableres?.....	29
7	Hvem skal underlegges kundekontroll og eller kundekontrolltiltak?	30
7.1	Hvem skal underlegges kundekontroll som sådan?	30
7.1.1	Når anses et kundeforhold etablert?	30
7.1.2	Typetilfeller av kundeforhold	30
7.1.3	Dersom det er flere kontoinnehavere eller låntakere o.l., skal det gjennomføres kundekontroll på alle?	30
7.1.1	Skal disponenter på depositumskonto (escrow accounts) gjennomgå kundekontroll	31
7.2	Hvilke andre roller enn kunden skal underlegges kundekontrolltiltak?.....	31
7.2.1	Hva gjelder for signaturberettigede og prokurist?.....	31
7.2.2	Hva gjelder for disponenter eller fullmaktshavere som har rett til å gjennomføre transaksjon(er)?	31
7.2.3	Gjelder krav om legitimasjonskontroll på disponenter som kun har innsynsrett?	31
7.2.1	Hva gjelder for kundens arvinger ved dødsfall?	32
7.2.2	Hva gjelder for bostyrer ved kundens konkurs eller dødsfall?	32
7.2.3	Anses rett til å trekke på lån/kreditt eller garanti å innebære «disposisjonsrett over konto eller depot»?.....	32
7.2.4	Hva gjelder for innehaver av bedriftskort?.....	32
7.2.5	Hva gjelder for den rapporteringspliktiges kausjonister og garantister ved etablering av kausjon eller garanti?.....	32
7.2.6	Hva gjelder for den rapporteringspliktiges kausjonister og garantister ved krav under en kausjon eller garanti?	32

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

7.2.7	Hva gjelder for benefisianter (garantikreditor) ved etablering av en bankgaranti?	32
7.2.8	Hva gjelder for benefisianter (garantikreditor) ved dennes krav under en bankgaranti?	33
7.2.9	Hva gjelder ved notifikasjon om pant i en kundes konto (pant i enkle pengekrav)?.....	33
7.2.10	Hva gjelder ved tiltredelse av pant i en kundes konto (pant i enkle pengekrav)? 33	
7.2.11	Dersom kunden er underlagt forsterket kontroll, forventes det gjennomført kundekontroll eller kundekontrolltiltak på ytterligere roller?	33
7.2.12	Hva gjelder for rapporteringspliktiges leverandører (eksempelvis IT-leverandør, kantine, renhold)?	34
7.3	Særskilt om kundekontroll av mindreårige eller personer satt under vergemål.....	34
7.3.1	Hvordan gjennomføres kundekontroll av mindreårige?	34
7.3.2	Hvordan gjennomføres kundekontroll av personer satt under vergemål?	34
7.4	Særskilt om flyktninger og asylsøkere.....	35
8	Løpende oppfølging av kundeforhold	35
8.1.1	Hvorfor stilles det krav om løpende oppfølging av kundeforhold?	35
8.1.2	Hva innebærer løpende oppfølging av kundeforhold?	35
8.1.3	Gjelder kravet om løpende oppfølging alle kunder?	35
8.1.4	Hvor ofte og hvor omfattende bør løpende oppfølging gjennomføres på henholdsvis standard og forsterket kontroll?	36
8.1.5	Kan jeg kontakte kunden som ledd i den løpende oppfølgingen / fornyet kundekontroll?	36
8.1.6	Kan jeg be kundene på eget initiativ oppdatere sine kundeopplysninger?.....	36
8.1.7	Når må man innhente nye legitimasjonsdokumenter?.....	36
8.1.8	Forevist legitimasjonsdokument har utløpt på dato – må vi innhente nytt legitimasjonsdokument?.....	36
8.1.9	Kunden har kun identifisert seg med Bank-ID, bør legitimasjon innhentes ved besøk i filial eller i andre situasjoner?.....	37
8.1.10	Kan jeg sperre en løpende konto dersom kunden ikke besvarer KYC-spørsmål?	37
9	Tredjepartskontroll og utkontraktering	37
9.1	Kan rapporteringspliktige legge til kundekontrolltiltak utført av andre?	37
9.2	Tredjepartskontroll	38
9.2.1	Kan jeg basere meg på tredjeparters kundekontroll og hva innebærer det?... 38	
9.2.2	Hvilke tredjeparter kan jeg basere meg på?	38
9.2.3	Kan jeg dele kundeinformasjon på generelt grunnlag basert på bestemmelsen om tredjepartskontroll?.....	39

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

9.2.4	Bør det inngås avtale om tredjepartskontroll?	39
9.2.5	Hvilke plikter har jeg som tredjepart dersom jeg utleverer kundekontrollinformasjon og/eller dokumentasjon?	39
9.2.6	Kan jeg legge til grunn legitimasjonsdokumenter mottatt fra utenlandske tredjeparter som ikke oppfyller den norske hvitvaskingslovens krav i egen kundekontroll?	39
9.2.7	Må jeg påføre «rett kopi bekreftes» på kopier av legitimasjonsdokumenter mottatt fra en tredjepart?	39
9.3	Utkontraktering	39
9.3.1	Hva er utkontraktering?	39
9.3.2	Hvilke krav stilles til utkontraktering av kundekontroll?	40
9.3.3	Hvem kan rapporteringspliktige utkontraktere kundekontroll til?	40
9.3.4	Kan alle sider av kundekontrollen utkontrakteres?	40
9.3.5	Kan rapporteringspliktige utkontraktere kundekontroll over landegrensene? ..	41
10	Korrespondentbanker	41
10.1	Hva er en korrespondentbank?	41
10.2	Hvordan utgjør korrespondentbanker risiko for hvitvasking og terrorfinansiering? ..	41
10.3	Når skal rapporteringspliktige foreta forsterket kundekontroll av korrespondentbanker?	41
10.4	Hvor kan jeg finne mer informasjon om korrespondentbanker?	41
11	Undersøkelse av mistenkelige transaksjoner	42
11.1	Når utløses undersøkelsesplikten?	42
11.2	Hva er en mistenkelig transaksjon som skal undersøkes og eventuelt rapporteres? ..	42
11.3	Kjennetegn på mistenkelige transaksjoner	42
11.4	Kan mistenkelige forhold ved kunden utløse undersøkelsesplikt?	42
11.5	Kan avvising eller avvikling av kundeforhold utløse undersøkelsesplikt og eventuell rapporteringsplikt?	43
11.6	Kan andre rapporteringspliktige kontaktes som ledd i undersøkelser?	43
12	Rapporteringsplikt	43
12.1	Når skal man rapportere til Økokrim?	43
12.2	Hva innebærer det at undersøkelser «ikke avkrefter mistanken» etter hvitvaskingsloven § 18?	43
12.3	Hva skal rapporteres til Økokrim?	43
12.4	Hvordan rapporteres mistenkelige transaksjoner til Økokrim?	43
12.5	Kan en mistenkelig transaksjon gjennomføres før den er rapportert til Økokrim? ..	44
12.6	Må man rapportere nye mistenkelige transaksjoner med samme modus?	44
12.7	Hvordan stiller rapporteringsplikten seg opp mot taushetsplikten?	44

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

12.8	Kan man gjennomføre transaksjoner som er rapportert til Økokrim?	44
	Ja, med mindre Økokrim har gitt særlig pålegg om å stanse transaksjonen.....	44
12.9	Hva skjer med kunden etter rapportering til økokrim?	44
12.10	Hva er forholdet mellom MT-rapport og politianmeldelse?	44
13	Avvisning og avvikling av kundeforhold	45
13.1	Avvisning	45
13.1.1	Kan jeg avvise kunder som ikke leverer påkrevet informasjon ved kundekontrollen?.....	45
13.1.2	Kan jeg forklare kunden hvorfor kunden blir avvist?	45
13.2	Avvikling	45
13.2.1	Kan jeg avslutte kundeforholdet der kunden ikke svarer på mine KYC spørsmål?	45
13.2.2	Kan jeg avvikle kundeforholdet der kundeforholdet innebærer høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering?	46
13.2.3	Kan jeg forklare kunden hvorfor jeg avvikler kundeforholdet?	46
14	Utteksling av kundeopplysninger – forholdet til taushetsplikten.....	46
14.1	Hva skal til for å kunne utveksle kundeopplysninger uten å bryte taushetsplikten?.....	46
14.2	Hvilke kundeopplysninger kan deles med andre finansforetak innenfor et finanskonsern?	46
14.3	Kan det innhentes/utveksles kundeopplysninger med andre rapporteringspliktige ved undersøkelser av mistenkelige transaksjoner?	47
14.3.1	Hvor omfattende informasjon kan deles med andre rapporteringspliktige som ledd i undersøkelser?.....	47
14.3.2	Kan man dele videopptak med andre rapporteringspliktige?	47
14.3.3	Kan man dele Økokrims referansenummer med andre rapporteringspliktige?	47
14.4	Kan rapporteringspliktige tipse andre rapporteringspliktige om mistenkelige forhold?	47
14.5	Er rapporteringspliktiges taushetsplikt etter hvitvaskingsloven § 21 til hinder for at det internt kan formidles informasjon om rapporter om mistenkelige transaksjoner til Økokrim og eventuell dialog med Økokrim til relevante personer hos den rapporteringspliktige?	48
15	Opplæring	48
16	Særlig om forsikring.....	48
16.1	Generelt.....	48
16.2	Særlig om skadeforsikring.....	48
16.2.1	Når skal kundekontroll gjennomføres?	48
16.2.2	Hva innebærer forsterkede kontrolltiltak?	48
17	Verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond.....	48

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

17.1.1	Skal det gjøres kundekontroll ved emisjoner?	48
17.1.2	Tidspunktet for kundekontroll ved emisjoner?	49
18	Sanksjoner	49

1 Generelt

1.1 Om dokumentet – bakgrunn og formål

Dokumentet har som formål å gi støtte og veiledning til rapporteringspliktige knyttet til hvordan kravene i hvitvaskingsregelverket (lov og forskrift om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering) skal forstås og er videre knyttet opp mot praktiseringen av Finanstilsynets Veiledning om hvitvaskingsreglene i [Rundskriv 24/2016](#).

Dokumentet gir ikke noen fasit eller uttømmende veiledning på hva som er tilstrekkelige tiltak. Svarene er utarbeidet ut fra et normalrisikoperspektiv, og det understrekes at rapporteringspliktiges tiltak skal baseres på en konkret risikobasert vurdering knyttet til den enkelte virksomhet. Dersom det foreligger høy risiko for hvitvasking og terrorfinansiering, skal rapporteringspliktige iverksette ytterligere tiltak og undersøkelser som står i forhold til risikoen.

1.2 Hvitvasking og terrorfinansiering

1.2.1 Hva er hvitvasking?

Målet om fortjeneste er drivkraften bak svært mange lovbrudd, og nesten all profittmotivert kriminalitet av en viss størrelse kan dermed ses i sammenheng med hvitvasking. Ved å hvitvaske utbyttet fra kriminelle handlinger skjules utbyttets illegale opprinnelse, og pengene kan dermed reinvesteres i den legale økonomien uten å vekke myndighetenes mistanke. Utbytte som skal integreres i legal økonomi, og gis et skinn av legitimitet, er således avhengig av hvitvaskingshandlinger.

Enhver befatning med utbytte fra straffbare handlinger (innholdet i hvitvaskingslovens transaksjonsbegrep) som kan generere utbytte i form av økonomisk verdi, vil anses som hvitvasking i lovens forstand, herunder:

- å motta eller skaffe seg eller andre del i utbytte av en straffbar handling (heleri)(enhver form for straffbar handling)¹
- å yte bistand til å sikre utbyttet av en straffbar handling for en annen ved for eksempel å innkreve, oppbevare, skjule, transportere, sende, overføre, konvertere, avhende, pantsette eller investere det, og gjennom konvertering eller overføring av formuesgoder (hvitvasking)², og
- å konvertere eller overføre formuesgoder eller på annen måte skjule eller tilsløre hvor utbyttet av en straffbar handling vedkommende selv har begått, befinner seg, stammer fra, hvem som har rådigheten over det, dets bevegelser, eller rettigheter som er knyttet til det (hvitvasking, dette omtales ofte som selvvask)³.

Det er ikke noe krav om at det må konkretiseres hvilken type lovbrudd utbyttet stammer fra, f.eks. narkotikakriminalitet.

¹ straffeloven § 332

² straffeloven § 337 første ledd a)

³ straffeloven § 337 første ledd b)

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

Se <http://www.hvitvasking.no> for mer informasjon om [Hva er hvitvasking](#).

1.2.2 Hvordan foregår hvitvasking?

Hvitvaskingsprosessen beskrives ofte i tre faser – plassering, tildekking og integrering. Se [her](#) for mer informasjon om hvordan hvitvasking foregår.

1.2.3 Hvorfor er det viktig å bekjempe hvitvasking?

Lovbrytere utnytter finanssystemet for å infiltrere sin virksomhet i den lovlige økonomien. Bekjempelse og forebygging av hvitvasking er derfor viktig i arbeidet mot økonomisk og organisert kriminalitet.

- Hvitvasking skader det økonomiske systemet og samfunnet som sådan
- Hvitvasking skader finansiell sektors integritet, stabilitet og omdømme
- Hvitvasking generer annen kriminalitet
- Hvitvasking reduserer statens skatteproveny
- Hvitvasking medfører konkurransevridning
- Hvitvasking skader et lands økonomiske utvikling, og også økonomisk utvikling i videre forstand.
- For å bekjempe profittmotivert kriminalitet.

Se <http://www.hvitvasking.no> for mer informasjon om hvorfor bekjempe hvitvasking.

1.2.4 Skal primærlovbruddet rapporteres som hvitvasking?

Ja. Da enhver befatning med straffbart utbytte skal rapporteres, også kommende straffbart utbytte, er det vanskelig å skille mellom primærlovbruddet og hvitvaskingshandlingen. Dette er knyttet til transaksjonsbegrepet i hvitvaskingsloven, som skal tolkes vidt og som omfatter enhver overføring, formidling, ombytting eller plassering (eksempel: åpning av konto, søknad om lån, etablering av bankboksavtale mv) av utbytte.

Eksempel: Det foretas større kontantuttak før nyttårsskiftet for å unngå skatt. Dette skal rapporteres som mistenkelig transaksjon.

1.2.5 Hva er terrorfinansiering?

Terrorfinansiering utgjør bistand og finansiering av ulike former for terrorhandlinger. Terrorfinansiering skiller seg på flere måter fra hvitvasking og annen kriminalitet. Målet er sjeldent eller aldri profitt. Begrunnelsen for å finansiere, støtte terrororganisasjoner eller terrorhandlinger vil tvert i mot ofte være motivert av en form for idealisme og overbevisning.

Ved mistanke om terrorfinansiering, gjelder det vanligvis pengeforsendelser fra personer i Norge til grupperinger som begår terrorhandlinger i andre land. En pengeoverføring skjer som regel fordekt, og gjerne i form av små beløp.

Se [her](#) for mer informasjon om finansiering av terrorisme.

1.2.6 Er det ulike modus på hvitvasking og terrorfinansiering?

Det er både like og ulike moduser på hvitvasking og terrorfinansiering.

Likheter:

- Avvikende bruk av finansielle tjenester

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

- Kunden gir uriktig/skjuler informasjon om kundeforholdet /transaksjonen
- Mangel på åpenhet

Ulikheter:

- Ved hvitvasking søker man å kamuflere hvor utbyttet kommer fra (opphavet/kilden). Ved terrorfinansiering søker man å skjule målet for pengene (hva pengene skal brukes til)
- Ikke fokus på profitt, men motivasjon ut fra idealisme/overbevisning
- Ulike miljøer som bedriver terrorfinansiering og hvitvasking
- Hvitvasking er alltid relatert til straffbart utbytte. Midler til finansiering av terror kan i like stor grad stamme fra lovlig virksomhet
- Ofte flere, mindre beløp som er ment å gå «under radaren»
- Ulike etterforskningsinstanser: Politiet og Økokrim etterforsker hvitvasking, PST etterforsker terrorfinansiering

1.3 Regelverk

1.3.1 Hvilket regelverk er det som regulerer bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering?

Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering av 6. mars 2009 og forskrift av 13. mars 2009. Det norske regelverket er basert på EUs 3. hvitvaskingsdirektiv (Europaparlamentets- og rådsdirektiv 2005/60/EF), som igjen er basert på anbefalinger fra Financial Action Task Force (FATF).

1.3.2 Når og hvordan blir EUs 4. og 5. AML direktiv implementert i norsk rett?

Et [lovutvalg har foreslått ny hvitvaskingslov og -forskrift](#)⁴ som implementerer [EUs 4. hvitvaskingsdirektiv 2015/849](#) og EUs forordning 2015/847 vedrørende opplysninger som skal følge betalinger i betalingskjeden, og skal også implementere/tilpasse regelverket for å oppfylle FATF sine krav etter deres tilsyn av Norge i 2014. Det er antatt at det nye hvitvaskingsregelverket tidligst vil tre i kraft rundt nyttår 2018.

EUs forslag til 5. hvitvaskingsdirektiv behandles p.t. i EUs organer, og det forventes vedtatt i løpet av høsten 2017. Det er uklart når implementeringen i norsk rett vil skje.

1.3.3 Forholdet mellom hvitvaskingsregelverket og personopplysningsregelverket

Behandling av personopplysninger er nødvendig for at rapporteringspliktige skal kunne oppfylle sine plikter etter hvitvaskingsregelverket.

Rapporteringspliktige må derfor, i tillegg til hvitvaskingsloven, også overholde personopplysningsloven ved behandling av personopplysninger som ledd i oppfyllelse av hvitvaskingslovens krav. Hvitvaskingsloven gir enkelte særskilte, utvidende og presiserende regler om behandling av personopplysninger som gjelder i tillegg til eller istedenfor de generelle reglene i personopplysningsloven.

⁴ [NOU 2015: 12 - Ny lovgivning om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering](#)
[NOU 2016: 27 - Ny lovgivning om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering II](#)

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

1.3.4 Forholdet mellom hvitvaskingsregelverket og finansavtaleloven / forsikringsavtaleloven

Finansavtaleloven og forsikringsavtaleloven regulerer det privatrettslige forholdet mellom kunden og finansinstitusjoner/forsikringselskaper, mens hvitvaskingsloven regulerer de rapporteringspliktiges offentligrettslige plikter overfor myndighetene. Det er således prinsipielle forskjeller, men lovene må likevel ses i sammenheng.

Generelt viker finansavtaleloven (FAL) for annen lov eller forskrift. Loven kan i sin helhet ikke fravikes ved avtale til skade for forbruker, og kun delvis i næring.

Dette innebærer at rapporteringspliktige ikke uten videre kan vise til hvitvaskingsloven som rettslig grunnlag overfor den rapporteringspliktiges kunder ved eksempelvis avvisning eller avvikling av kundeforhold, men den rapporteringspliktige må også kunne vise til den/de aktuelle kundeavtale(r) som regulerer finansavtalelovens krav.

1.3.5 Hvor kan jeg finne andre kilder til regelverket?

<http://www.hvitvasking.no>

<http://www.finanstilsynet.no>

<http://www.okokrim.no>

<http://www.jmlsq.org.uk/>

<http://www.fatf-gafi.org/>

1.4 Jurisdiksjon

1.4.1 Hvem gjelder det norske hvitvaskingsregelverket for?

- Rapporteringspliktige som er etablert i Norge
- Norske filialer av utenlandske selskaper (NUF) som er rapporteringspliktige

1.5 AML/CTF risikovurdering

1.5.1 Hva er en risikovurdering?

Med risikovurdering menes en individuell, konkret og overordnet analyse av risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering i rapporteringspliktiges virksomhet. Risikovurderingen skal identifisere og vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering i virksomheten, herunder identifisere deler av virksomheten med høyere eller lavere risiko. I vurderingen tas det utgangspunkt i den rapporteringspliktiges forretningsmodell, produkter, tjenester, salgskanaler, type kunder, kundeforhold, transaksjoner og markeder/geografi.

1.5.2 Hva er formålet med en risikovurdering?

Rapporteringspliktiges risikovurdering skal ligge til grunn for rapporteringspliktiges risikobaserte tilnærming ved gjennomføringen av hvitvaskingsregelverkets tiltak slik at ressursene skal kunne brukes der risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering er størst. Det må kunne dokumenteres at utførte tiltak er tilpasset den identifiserte risiko.

Se pkt 2.1.3 for mer informasjon om risikobasert tilnærming.

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

1.5.3 Må alle rapporteringspliktige ha en foretaksbasert risikovurdering⁵?

Ja, alle rapporteringspliktige har en plikt til å utarbeide risikovurdering for sin virksomhet. Den enkelte rapporteringspliktige må kunne påvise overfor sin tilsynsmyndighet at den operasjonelle risiko som hvitvasking og terrorfinansiering utgjør, er konkret vurdert og tilstrekkelig hensyntatt ved omfanget og intensiteten av kundekontrolltiltakene.

Risikovurderingen skal kunne legges frem for Finanstilsynet ved forespørsel. Finanstilsynet vil normalt kontrollere at den rapporteringspliktige har et forsvarlig system for risikovurdering, som gir god mulighet til å etterprøve de vurderinger som er gjort.

1.5.4 Hvor ofte bør rapporteringspliktige foreta / oppdatere sin risikovurdering?

Det er ikke konkrete krav i regelverket til hvor ofte risikovurderingen skal gjennomføres.

Risikovurderingen må imidlertid holdes oppdatert for å kunne fungere som utgangspunkt for rapporteringspliktiges risikobaserte tiltak. Hva som er passende tidsintervall, vil variere. Relevante momenter vil være ny kunnskap om metoder og trender for hvitvasking og terrorfinansiering som tas i bruk av kriminelle, eventuelle nye produkter og tjenester som rapporteringspliktig tilbyr, osv. Det samme gjelder nye risikovurderinger utarbeidet av myndigheter⁶, tilsynsmyndigheten eller bransjeorgan.

1.5.5 Hvilken betydning får en endring av risikovurderingen på eksisterende portefølje?

I hvilken grad endring av risikovurderingen får betydning på eksisterende portefølje vil bero på hva som er årsaken til endringen, herunder om endringen har skjedd på kundenivå eller produktnivå. Eksempelvis kan slike endringer medføre forsterket kundekontroll eller avvikling av kundeforhold.

1.5.6 Hvordan bør arbeidet med en risikovurdering organiseres?

Loven⁷ gir ingen anvisning på metode eller systematikk for hvordan den rapporteringspliktige skal gjennomføre en risikovurdering, utover at risikoen skal vurderes ut fra type *kunde*, *kundeforhold*, *produkt* og/eller *transaksjon*.

Finans Norge har utarbeidet veiledning til hvordan en risikovurdering tilpasset kravene i hvitvaskingsloven kan gjennomføres. Også FATF har gitt ut veiledning om dette⁸.

Alle nivåer og forretningsområder i virksomheten må være representert og involvert for å sikre nødvendig forankring/eierskap, forståelse og relevant input. Risikovurderingen må godkjennes av virksomhetens ledelse og fremlegges for styret, jf. hvitvaskingslovens⁹ krav om fastsettelse av rutiner «på øverste nivå».

Risikovurderingen skal konkludere med hvilke kundegrupper som skal underlegges forsterket kundekontroll. Resultatet gir innspill til utarbeidelsen av forsterkede tiltak, herunder hvilken informasjon som må innhentes i tillegg til ordinære opplysninger før kundeforholdet

⁵ Hvitvaskingsloven § 5

⁶ Eksempelvis Nasjonal Risikovurdering (NRA), Finanstilsynets, Økokrims og PST's trusselvurderinger mv.

⁷ Hvitvaskingsloven § 5 og dette dokumentets pkt 1.5.8

⁸ www.fatf-gafi.org/publications

⁹ Hvitvaskingsloven § 23 (2)

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

kan etableres eller videreføres – som en del av løpende oppfølging – dersom risikoprofilen på eksisterende kunde endrer seg.

Risikovurderingen vil også bidra til å definere parametere i det elektroniske transaksjonsovervåkningssystemet¹⁰ (for de som er pålagt å ha slike systemer) og hvilken "kjenn din kunde"-informasjon som må oppdateres i den løpende oppfølgingen. Resultatet av risikovurderingen og de viktigste risikobaserte tiltak skal legges frem for ledelsen og styret.

Resultat av risikovurderingen vil gi grunnlag for å fastsette virksomhetens risikoappetitt, som angir grensen for virksomhetens risikotoleranse.

1.5.7 Skal det utarbeides egne risikovurderinger for datterselskaper, filialer og for ulike forretningsområder?

Ja, risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering må analyseres for hvert enkelt forretningsområde, filial og datterselskap. I konsern skal konsernspissens risikovurdering¹¹ reflektere de enkelte konsernselskapers risikovurderinger på aggregert nivå. Tilsvarende skal et hovedselskaps risikovurdering reflektere de ulike utenlandske filialers risikovurdering.

1.5.8 Hva er relevante risikofaktorer?

Hvitvaskingsloven § 5 angir at risikoen for hvitvasking eller terrorfinansiering skal vurderes ut ifra type kunde, kundeforhold, produkt eller transaksjon. I tillegg vil det normalt være relevant å vurdere risikoen ut ifra salgskanal og geografiske forhold¹². I hvilken grad ytterligere risikofaktorer bør/skal hensyntas, må bero på en konkret vurdering av den rapporteringspliktiges virksomhet.

1.5.9 Hvor kan jeg finne indikatorlister på hvitvasking?

Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) publiserer ulike indikatorlister for ulike rapporteringspliktige enheter. Indikatorlistene er formidlet til de ulike bransjeorganisasjonene.

Det er blant annet utstedt indikatorlister for finansinstitusjoner og forsikringsselskap.

2 Kjenn-din-kunde prinsippet og risikobasert tilnærming

2.1.1 Hva innebærer kjenn-din-kunde prinsippet og hvorfor er dette viktig?

Formålet med å gjennomføre kundekontroll er at de rapporteringspliktige skal kjenne sine kunder, herunder hvem de er, det nærmere innholdet av kundeforholdet, hvilke tjenester og produkter de benytter hos den rapporteringspliktige, og omfanget av kundeforholdet. Dette omtales som «kjenn-din-kunde»-prinsippet («know your customer» – KYC), og anses internasjonalt for å være et av de viktigste virkemidler for å forebygge og avdekke om det finansielle systemet misbrukes til hvitvasking eller terrorfinansiering. Ved at de rapporteringspliktige kjenner identiteten til kunden og reelle rettighetshavere og kundeforholdets formål og tilsiktede art, kan de iverksette risikobaserte tiltak for avdekke og forebygge hvitvasking og terrorfinansiering.

¹⁰ Hvitvaskingsloven § 24

¹¹ Finanstilsynets rundskriv 24/2016 pkt 1

¹² Fotnote Finanstilsynets rundskriv 24/2016 pkt 1

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

Finansforetakets risikovurdering definerer hvilke risikodrivere virksomheten har, og skal tilpasse kundekontrollen slik at den definerte risiko hos den enkelte kunde avdekkes. Finansforetaket kan dermed benytte ressursene der risikoen er størst. Eksempelvis benyttes «Kjenn-din-kunde»-prinsippet til å sette grenser for hvilke typer produkter en høyrisikokunde skal kunne tilbys eller hvilke forsterkede kundekontrolltiltak som vil være relevante.

2.1.2 Hvordan får man kjennskap til sine kunder?

Kunden skal som hovedregel være primærkilden til dennes «kjenn-din-kunde»-spørsmål. Dette gjelder både ved ordinær og forsterket kundekontroll samt løpende oppfølging av kundeforholdet. Det er ikke formkrav til innhenting av informasjon fra kunden, men skriftlige opplysninger fra kunden vil oftest være en forutsetning for å kunne dokumentere at opplysningene kommer fra kunden selv.

I et løpende kundeforhold vil finansforetaket opparbeide seg informasjon om eksempelvis transaksjonsmønster og hvordan kunden bruker foretakets produkter og tjenester. Dette bidrar også til finansforetakets kjennskap til kunden og spiller inn på vurdering av risikonivå.

2.1.3 Hva menes med risikobasert kundekontroll?

Risikobasert kundekontroll¹³ innebærer at omfanget og intensiteten av kundekontrolltiltakene skal tilpasses antatt risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. Det innebærer ikke at rapporteringspliktige kan unnlate å utføre kundekontrolltiltak, men at *omfanget* på tiltakene kan tilpasses den konkrete risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. Rapporteringspliktiges risikovurdering skal definere hvilke risikofaktorer som er relevante å hensynta i kundekontrollen og derved i risikoklassifiseringen av rapporteringspliktiges kunder.

Se pkt 1.5 for mer informasjon om rapporteringspliktiges risikovurdering samt kap 3 om standard kundekontroll, kap 4 om forsterket kundekontroll og kap 5 om forenklet kundekontroll..

2.1.4 Finnes det begrensninger for hva kunden kan spørres om ved kundekontroll?

Ja, både hvitvaskingsregelverkets grunnleggende prinsipp om risikobasert tilnærming og personvernregelverket setter begrensninger for hva kunden kan spørres om, og hva som kan registreres av informasjon på kunden.

Standardspørsmål i en kundekontroll, utover de som følger eksplisitt av hvitvaskingsloven og -forskriften, må kunne forankres i virksomhetens risikovurdering. Ytterligere spørsmål må begrunnes i den konkrete risikovurderingen av kunden.

2.1.5 Hvilke undersøkelser kan gjøres i forbindelse med mistenkelige transaksjoner?

Primært bør rapporteringspliktige søke informasjon om en mistenkelig transaksjoner uten å involvere kunden, fordi dette kan bryte taushetsplikten rapporteringspliktige har overfor kunden vedrørende undersøkelser og rapportering av mistenkelige transaksjoner.

Undersøkelser kan blant annet være søk i interne registre, i offentlige åpne registre, internett eller kontakt med andre rapporteringspliktige.

¹³ Hvitvaskingsloven §§ 5 og 15

3 Hva innebærer standard kundekontroll?

Standard kundekontroll¹⁴ skal omfatte følgende kontrolltiltak:

1. registrering av bestemte kundeopplysninger,
2. bekreftelse av kundens identitet på grunnlag av gyldig legitimasjon,
3. bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere på grunnlag av egnede tiltak, og
4. innhenting av opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art.

I tillegg skal identiteten til den/dem som handler på vegne av kunden¹⁵ og eller eventuelle disponenter verifiseres på grunnlag av gyldig legitimasjon.

Se pkt 2.1.3 for informasjon om risikobasert kundekontroll.

3.1 Kundetiltak 1: Registrering av opplysninger

3.1.1 Hvilke opplysninger skal rapporteringspliktig registrere om kunden?

Hvitvaskingsloven § 8 angir kravene til registrering. Bestemmelsen angir konkrete krav til opplysninger som må registreres uavhengig av den konkrete risiko. Den risikobaserte tilnærmingen kan ha betydning for blant annet omfanget av registreringen når det skal registreres opplysninger som entydig identifiserer reelle rettighetshavere og om det er nødvendig å registrere ytterligere informasjon.

Se pkt 2.1.3 for informasjon om risikobasert kundekontroll.

3.1.2 Hvilke opplysninger skal rapporteringspliktige registrere om de som handler på vegne av kunden og disponenter?

Hvitvaskingsloven §§ 7 2. og 3. ledd pålegger rapporteringspliktig å verifisere identiteten til dem som handler på vegne av kunden og disponenter på grunnlag av gyldig legitimasjon. Lovens system og «Kjenn din kunde»-prinsippet tilsier at rapporteringspliktige bør registrere informasjon også om disse rollenehaverne. Dette støttes av lagringsplikten etter hvitvaskingsloven § 22.

Følgende informasjon bør registreres:

- fullt navn,
- norsk fødselsnummer eller D-nummer eller dersom vedkommende ikke har slikt nummer, en annen entydig identitetskode,
- fast adresse
- referanse til legitimasjon som er brukt for å bekrefte vedkommende sin identitet.

3.1.3 Er rapporteringspliktige forpliktet til å rekvirere D-nummer for en kunde som ikke har norsk personnummer?

Ja, i medhold av forskrift om folkeregistrering § 2-7 skal den registreringsenhet som har behov for D-nummer for å registrere personer, rekvirere dette fra tildelingsmyndigheten.

¹⁴ Hvitvaskingsloven §§ 7 og 8

¹⁵ Hvitvaskingsloven § 7 (3)

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

3.1.4 Kan en kunde registreres på konstruert kundenummer?

Nei, rapporteringspliktige er forpliktet til å registrere kundens fødselsnummer, organisasjonsnummer, D-nummer eller annen entydig identitetskode.

Unntak kan imidlertid gjøres for selskap under stiftelse i en begrenset periode. Videre kan kunder som for eksempel ikke er registreringspliktige i offentlige registre (utenlandske selskap som ikke driver virksomhet i Norge, lag, foreninger osv.) registreres på såkalt konstruert kundenummer forutsatt at kundeforholdet registreres på en fysisk person, for eksempel stifter, kasserer, disponent.

3.2 Kundetiltak 2: Verifisering av identitet

3.2.1 Hva innebærer det å verifisere en identitet¹⁶?

Det foreligger ingen krav til hvordan en kundes identitet blir bragt på det rene, og informasjon om dette kan bli formidlet rapporteringsansvarlig muntlig. Det avgjørende er at denne informasjonen er egnet til å fremme en entydig identitet.

Ved verifisering av en kundes identitet er det krav om at det fremlegges gyldig legitimasjon for verifisering av opplysningene, og at tilhørigheten mellom kunden og det fremlagte legitimasjonsdokumentet bekreftes.

I praksis vil identifisering og verifisering av identitet normalt skje samtidig.

3.2.2 Verifisering av identitet til fysiske personer

3.2.2.1 Er legitimasjonsdokumentet utgått på dato å anse som «gyldig legitimasjon»?

Legitimasjonsdokument utgått på dato vil ikke anses som gyldig legitimasjon ved etablering av kundeforholdet og den første kundekontrollen. Så lenge dokumentet var gyldig på etableringstidspunktet, vil det normalt ikke være nødvendig å innhente nytt legitimasjonsdokument ved løpende oppfølging av kundeforholdet med mindre utseende eller personalia er blitt endret.

3.2.2.2 Hva innebærer det å være «sikker på vedkommende sin identitet¹⁷»?

Bekreftelse av identitet kan foretas på annet grunnlag enn gyldig dokumentasjon dersom den rapporteringspliktige er "sikker på vedkommendes identitet" (hvitvaskingsloven § 7, 5 ledd). Dette er imidlertid en snever unntaksregel som forutsetter absolutt sikkerhet om kundens identitet, jfr «sikker», og før unntaket kan anvendes må rapporteringspliktige gjøre en konkret vurdering. Det er ikke tilstrekkelig at en ansatt hos den rapporteringspliktige kjenner vedkommende privat, men dersom rapporteringspliktige står overfor en kunde, uten høy risiko, i et lite og gjennomiktig lokalsamfunn hvor den rapporteringspliktige ofte har sikker kjennskap til kundens identitet kan unntaket være aktuelt. Unntaket kan ikke gjøres gjeldende for kunder som den rapporteringspliktige har hatt et kundeforhold til over tid, men uten å ha vært legitimert.

3.2.2.3 Hvordan verifisere identiteten til mindreårige kunder som ikke har gyldig legitimasjon der midlene disponeres av verge?

Hvitvaskingsloven § 7 krever at rapporteringspliktige skal verifisere identiteten til alle kunder på grunnlag av gyldig legitimasjon. For mindreårige kunder som ikke har gyldig legitimasjon

¹⁶ Hvitvaskingsloven § 7(1) nr 2 og (2)

¹⁷ Rundskriv fra Finanstilsynet 24/2016 pkt 2.3

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

og som ikke selv skal/kan disponere over egne midler (se spm 7.3.1¹⁸), kan det likevel normalt gjøres unntak for kravet om å innhente gyldig legitimasjon på kunden. Rapporteringspliktig må fortsatt verifisere identiteten til vergene på grunnlag av gyldig legitimasjon samt kontrollere at det er samsvar mellom den mindreåriges fødselsattest og vergenes legitimasjon.

Dersom det påstås å kun være én verge, skal det innhentes bekreftelse fra skattemyndighetene som bekrefter dette.

3.2.2.4 Hvordan verifisere identiteten til kunder som er under vergemål og som ikke har gyldig legitimasjon der midlene disponeres av verge?¹⁹

For personer som er under vergemål, som ikke har gyldig legitimasjon og som selv ikke skal disponere over egne midler, kan rapporteringspliktig normalt legge til grunn at fylkesmannen har foretatt en betryggende vurdering av identiteten til personen ved opprettelsen av vergemålet, og at fylkesmannen er sikker på denne. Rapporteringspliktig kan således normalt bygge på en bekreftelse utstedt av fylkesmannen, eksempelvis vergeoppnevningen. Denne bekreftelsen bør inneholde:

- Personens navn,
- Personens fødselsnummer eller D-nummer,
- Personens faste adresse
- Hvem som er verge og at denne forvalter midler på vegne av personen med hjemmel i vergemålsloven.

I tillegg må det foretas legitimasjonskontroll av vergen og registrere informasjon om vergen som disponent. Rapporteringspliktig må kontrollere at det er samsvar mellom fylkesmannens informasjon om vergen og vergens legitimasjon.

3.2.2.5 Hvordan verifisere identiteten til kunder som er under vergemål og som ikke har gyldig legitimasjon der midlene disponeres av Fylkesmannen?²⁰

For personer som er under vergemål som ikke har gyldig legitimasjon og hvis midler skal disponeres av fylkesmannen, kan rapporteringspliktig normalt legge til grunn at fylkesmannen har foretatt en betryggende vurdering av identiteten til personen ved opprettelsen av vergemålet og er sikker på denne. Rapporteringspliktig kan således normalt legge til grunn en bekreftelse utstedt av fylkesmannen. Denne bekreftelsen bør inneholde:

- Personens navn,
- Personens fødselsnummer eller D-nummer,
- Personens faste adresse,
- At fylkesmannen skal forvalte midler på vegne av personen med hjemmel i vergemålsloven.

I tillegg må det foretas legitimasjonskontroll av den eller de personene hos fylkesmannen som skal disponere kontoen på vegne av personen under vergemål. Fylkesmannen vil

¹⁸ Spm 7.3.1 Hvordan gjennomføres kundekontroll av mindreårige?

¹⁹ Se brev fra Finanstilsynet til fylkesmannen av 18.12.2013 vedrørende Opprettelse av konto – legitimasjon for personer under vergemål

²⁰ Se brev fra Finansdept til Justis dept. av 25.01.2013 vedrørende Anvendelse av hvitvaskingsreglene på vergemålsområdet.

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

kunne sende bekreftet kopi av vedkommendes legitimasjon uten ytterligere tilleggsdokumentasjon.

3.2.2.6 *Må rapporteringspliktige «bekrefte rett kopi» på både fysiske personers og juridiske personers legitimasjonsdokumenter? Gjelder dette også for legitimasjonsdokumenter som er mottatt fra en tredjepart?*

Alle fysiske legitimasjonsdokumenter eller bekreftet kopi av disse mottatt av den rapporteringspliktige selv, skal være mottatt i original og bekreftes rett kopi, dateres og signeres av den personen som har foretatt kundekontrollen.

Se pkt 9.2.7 for informasjon om bekreftelse av rett kopi på legitimasjonsdokumenter forelagt av en tredjepart.

3.2.2.7 *Må rapporteringspliktige «bekrefte rett kopi» på firmaattester som er hentet elektronisk fra foretaksregisteret eller andre registre?*

Hvitvaskingsregelverket skiller ikke mellom firmaattester som er fremlagt i original av kunden og firmaattester som den rapporteringspliktige selv henter ut elektronisk. Det vil imidlertid være mer naturlig å «bekrefte rett utskrift» i tilfeller der den rapporteringspliktige selv har hentet ut firmaattesten elektronisk.

3.2.2.8 *Hvilke krav gjelder for legitimasjonskontroll uten personlig fremmøte²¹?*

Fysiske personer hvis identitet skal bekreftes på grunnlag av gyldig legitimasjon (kunder, den/de som handler på vegne av kunden og disponenter) kan i stedet for å møte personlig fremlegge bekreftet kopi av legitimasjon og tilleggsdokumentasjon som bekrefter deres identitet. Dette krever iverksetting av tiltak som kompenserer for den økte risikoen manglende fremmøte innebærer. Kundeopplysningene som innhentes, bør sjekkes mot Folkeregisteret. Normalt vil den økte risikoen ved ikke personlig fremmøte kompenseres ved nevnte tiltak. Omfanget av tiltakene må imidlertid bero på en konkret risikobasert vurdering. Eksempler på ytterligere dokumentasjon (enkeltvis/sammen):

- Selvangivelse, lønsslipp, bekreftelse på utbetaling av trygd, stønad, studielån eller andre offentlige ytelser
- Krav til første betaling gjennom konto i EU-/EØS-finansforetak
- Telefonkontakt
- Kontakt med kunden via post eller digital adresse som er registrert på kunden. Dokumentasjonen bør inneholde kundens signatur som kan holdes opp mot signatur på legitimasjonsdokumentet

3.2.2.9 *Vil det være krav om tilleggsdokumentasjon ved bruk av BankID?*

Nei. Legitimering ved bruk av BankID er likestilt med personlig fremmøte og fremvisning av gyldig legitimasjonsdokument i original.

²¹ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 2.3

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

3.2.2.10 *Må bekreftet kopi av legitimasjonsdokument fremlegges i original?*

Som utgangspunkt må bekreftet kopi fremlegges i original versjon, og må oversendes per post eller leveres fysisk. Bekreftet kopi kan kun oversendes elektronisk dersom den som sender kopien er den som har bekreftet legitimasjonen.

3.2.2.11 *Hvem kan bekrefte rett kopi?*

Kopi kan bekreftes av:

- Domstoler, politi og NAV
- Helsepersonell der kunden er innlagt på sykehus
- Banker, finansieringsforetak, kredittforetak, verdipapirforetak, forvaltningsselskap for verdipapirfond, eiendomsmeglere, revisorer, regnskapsførere og advokater

3.2.2.12 *Hva må en bekreftelse på «rett kopi» inneholde?*

En bekreftelse på «rett kopi» skal inneholde følgende:

- Bekreftelse «rett kopi»
- Dato og sted for bekreftelsen
- Signatur og tydelig navn i blokkbokstaver
- Angivelse av stilling
- Firmastempel

3.2.2.13 *Hvem kan bekrefte «rett kopi» i utlandet?*

Det finnes ikke noen formell oversikt over hvem som kan bekrefte «rett kopi» i utlandet. Rapporteringspliktig må derfor gjøre en vurdering av hvem som kan bekrefte rett kopi i de ulike relevante land, eventuelt be om en legal opinion.

3.2.2.14 *Må det innhentes legitimasjon på innehavere av bedriftskort?*

Når det gjelder betalings- eller kredittkort som er et såkalt bedriftskort (kort med bedriftsansvar), eller på annen måte et kort som kunden får utstedt i kraft av sitt ansettelsesforhold eller lignende, kan legitimasjonskontrollen normalt gjennomføres ved at bedriften, organisasjonen eller tilsvarende garanterer for kortinnehavers identitet. En forutsetning for en slik ordning er at den aktuelle juridiske personen, som garanterer for kortinnehavers identitet, har legitimert seg.

3.2.3 *Verifisering av identitet til juridiske personer*

3.2.3.1 *Hva er gyldig legitimasjon for juridiske personer?*

Gyldig legitimasjon for juridiske personer er etter hvitvaskingsforskriften § 7:

- firmaattest som ikke er eldre enn 3 måneder
- utskrift fra Enhetsregisteret som ikke er eldre enn 3 måneder (for enheter som ikke er registrert i foretaksregisteret)
- utskrift fra andre offentlige registre (enheter som ikke er registrert i enhetsregisteret)
- dokumentasjon for at foretaket eksisterer, skriftlig erklæring fra foretakets kontaktperson og gyldig legitimasjon for kontaktpersonen.

3.2.3.2 *Hvilke krav stilles til dokumentasjonen?*

Firmaopplysninger bør, uavhengig av forskriftens frister, være så oppdatert som mulig. Der kundekontrollen kan baseres på oppslag i Brønnøysundregistrene, eller tilsvarende utenlandske registre, bør oppslag gjøres når kundeforholdet etableres. Der kontrollen må

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

baseres på firmaopplysninger som fremlegges av kunden, bør opplysningene ikke være eldre enn 1 måned.

3.2.3.3 Hvordan verifisere identiteten til selskap e.l. som er under stiftelse?

Verifisering av identiteten til et selskap under stiftelse skjer når firmaattest foreligger. Hvitvaskingsforskriften § 8 gir rapporteringspliktige anledning til å avvente verifisering av identiteten til juridiske personer som er under stiftelse inntil dennes firmaattest foreligger. Dette gjelder imidlertid kun for en begrenset periode.

3.2.3.4 Hva skal vi gjøre om kunden ikke fremlegger legitimasjon innen tidsfristen?

Dersom kunden ikke etterkommer kravene til etterfølgende innhenting av legitimasjon innen tidsfristen, skal kundeforholdet avvikles, jfr hvitvaskingsforskriften § 8 siste ledd.

3.3 Kundetiltak 3: Reelle rettighetshavere²²

3.3.1 Hva er en reell rettighetshaver?

Reell rettighetshaver vil være en / flere fysiske personer som i siste instans eier eller kontrollerer en kunde eller som en transaksjon gjennomføres på vegne av.

Hvitvaskingsloven § 2 første ledd nr. 3 bokstav a) til e) angir ulike situasjoner hvor en fysisk person i alle tilfeller skal regnes som reell rettighetshaver. (Bestemmelsen gir ikke en uttømmende angivelse av hvem som vil være reelle rettighetshavere.) Det skilles her mellom enheter som er et selskap med eierandeler/stemmerettigheter (bokstav a-b) eller enheter som er en stiftelse, et fond eller en tilsvarende selveiende juridisk person eller formuesmasse (bokstav c-e). Ved vurdering av reelle rettighetshavere i bl.a. et AS, ANS, DA, KS, samvirkeforetak, borettslag og sameie vil bokstav a og b være relevant, mens det for bl.a. stiftelser, fond, truster, lag og foreninger gjelder bokstav c - e.

En konkret vurdering av omstendighetene kan føre til at også personer utover den angitte kretsen vurderes som reelle rettighetshavere.

3.3.2 Må man alltid spørre personkunder om det er en reell rettighetshaver?

Normalt vil det være vanskelig for rapporteringspliktige å vite om det vil bli gjort transaksjoner på vegne av en tredjeperson. Med mindre det foreligger indikasjoner på dette, bør rapporteringspliktige stille kunden kontrollspørsmål om transaksjoner skal utføres på vegne av andre fysiske personer. Det er normalt ikke noe krav om at rapporteringspliktige gjør nærmere søk etter reelle eiere i disse tilfellene. Rapporteringspliktige må være særlig oppmerksom på problemstillinger knyttet til bruk av stråmenn.

3.3.3 Må rapporteringspliktige alltid ha oversikt over og forstå kundens eierskaps- og kontrollstruktur?

Ja. Ved bruk av komplekse strukturer og eierforhold uten at det finnes åpenbare forretningsmessige eller andre legitime grunner, kreves undersøkelser inntil man har tilstrekkelig informasjon til å føle seg trygg på at man kjenner og forstår eierskapsforhold og kontrollstrukturen. Oversikt over eierskap og organisasjonskart bør i alle tilfeller kreves fremlagt fra kunden der det er flere ledd i eierskapskjeden.

²² Se Wolfsberg FAQ on Beneficial Ownership: <http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/faq/Wolfsberg-FAQs-on-Beneficial-Ownership-May-2012.pdf>

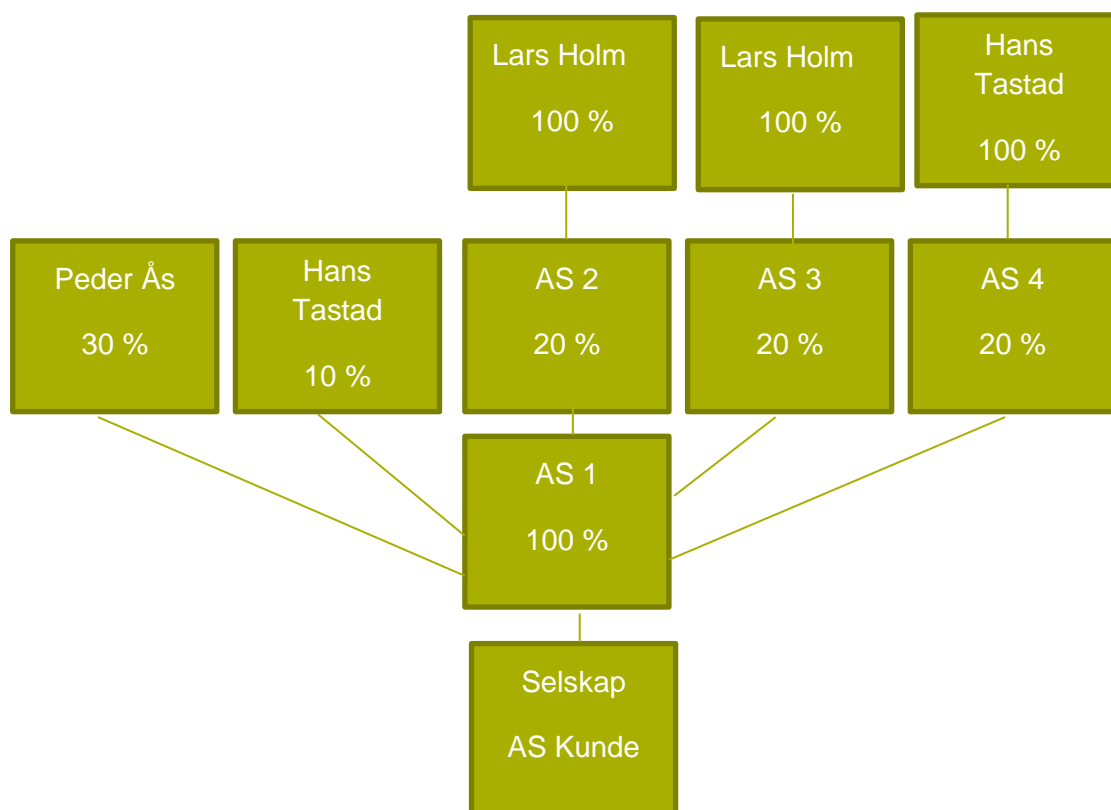
Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

Dersom rapporteringspliktige ikke forstår eierskapsstrukturen eller logikken bak denne, må kunden vurderes avvist eller avviklet etter hvitvaskingsloven § 10.

3.3.4 Hvordan beregner man eierskapsprosent der en fysisk person er eier gjennom flere ledd?

Kravet om å identifisere reelle rettighetshavere medfører at den rapporteringspliktige vil måtte gå helt til topps i eierskapskjeden for å avdekke om det er fysiske personer som kvalifiserer som reelle rettighetshavere. Det er eierandel i kunden som er avgjørende. Eierandelen kan være direkte eller indirekte, eller det kan dreie seg om en kombinasjon av direkte og indirekte eierskap. Se eksemplene under:

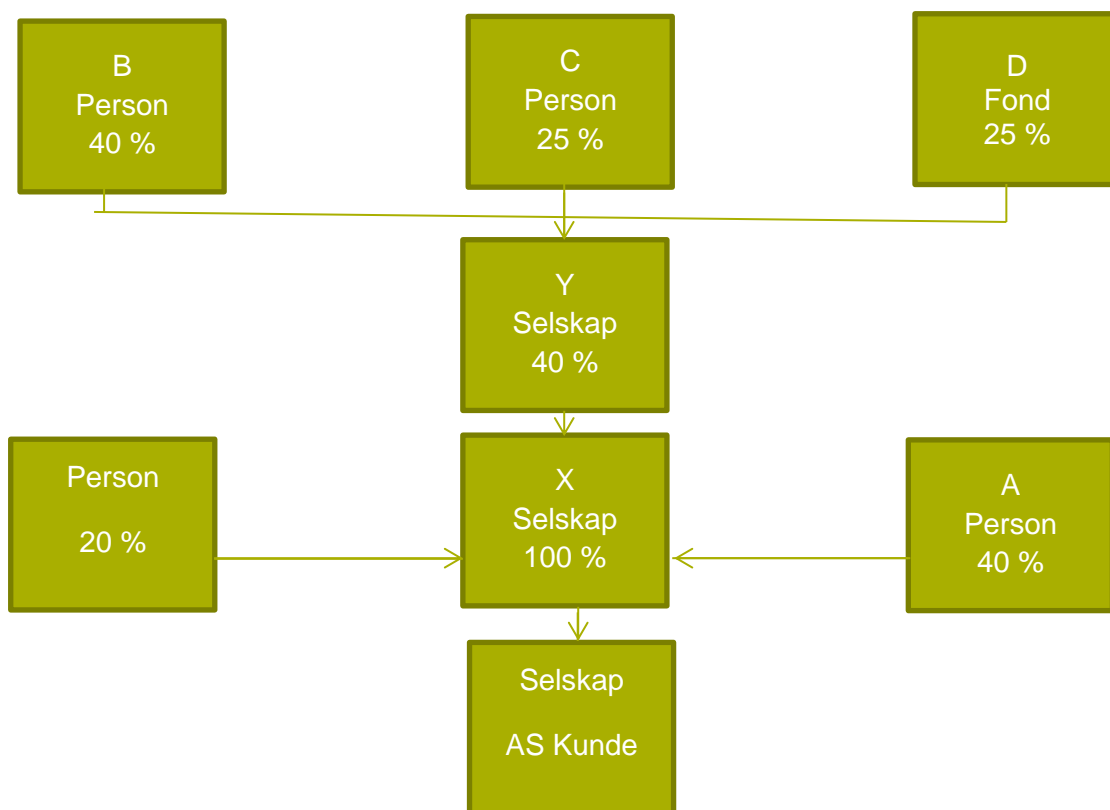
Eksempel 1

Selskapet AS Kunde eies av AS 1 med 100 %. AS1 eies av Peder Ås med en eierandel på 30 %, Hans Tastad med en eierandel på 10 %, og AS 2, AS 3 og AS 4, hver med 20 % eierandel. Peder Ås er reell rettighetshaver ved sitt direkte eierskap (30 %). Lars Holm er reell rettighetshaver gjennom sitt indirekte eierskap i AS Kunde (20+20 %). Hans Tastad er også reell rettighetshaver med sine direkte og indirekte eierandeler i AS Kunde (10+20 %).

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

Eksempel 2

Person A er reell rettighetshaver da A eier 40 % av selskap X, som eier 100 % av kunden. Ingen av de øvrige personer er reelle rettighetshavere. Person B som eier 40 % av selskap Y som eier 40 % av selskap X er ikke reell rettighetshaver da denne kun eier 16 % (40 % av 40 % av kunden).

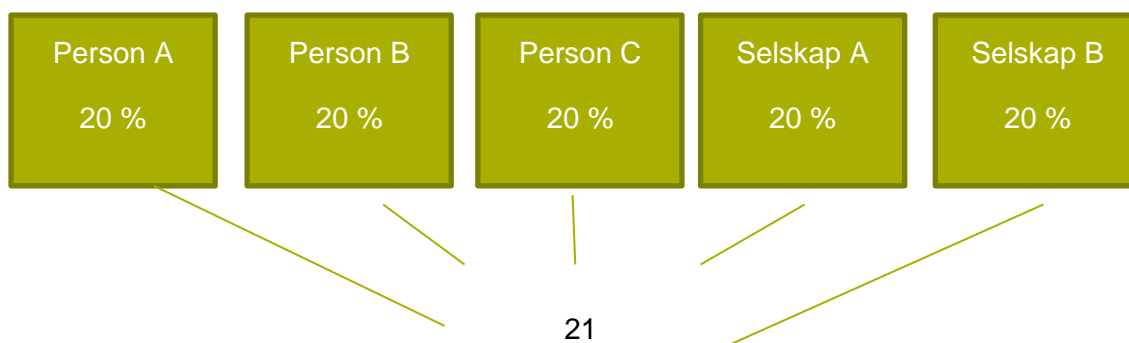
3.3.5 Hva vil det si at en fysisk person kontrollerer en kunde?

Kontroll kan utøves på flere måter. Avgjørende er om vedkommende etter en konkret vurdering har anledning til å fatte og tvinge gjennom relevante beslutninger.

Eksempelvis der kunden er et familieselskap hvor alle aksjene eies av daglig leder sine barn, vil daglig leder kunne anses som reell rettighetshaver på grunn av dennes kontroll over kunden.

I tilfeller der det er flere aksjeklasser, vil en minoritetsaksjeeier som har A-aksjer (med stemmerett) og hvor øvrige eiere har B-aksjer (uten stemmerett) vil A-aksjonæren være eneste stemmeberettiget og derved være reell rettighetshaver til tross for at B-aksjonærene har større eierandel.

Eksempel:

Kunde

Kunden eies av 5 ulike personer/selskaper som hver har en eierandel på 20 %. Man må her undersøke hvem som står bak Selskap A og Selskap B for å se om Person A, B, C eller en tredjeperson har eierandeler i selskap A og eller B som gir eierskap over 25 %. Man må også undersøke om det finnes vedtekter e.l. som bestemmer avvikende stemmerettigheter som A- og B-aksjer.

3.3.6 Dersom det ikke finnes reelle rettighetshavere, skal styret og eller daglig leder i den aktuelle bedriften registreres som reelle rettighetshavere?

Nei. Det er i seg selv ikke tilstrekkelig for å regnes som reell rettighetshaver at man har en ledende stilling i et selskap eller annen juridisk person med mindre vedkommende eier eller kontrollerer kunden som angitt i hvitvaskingsloven § 2 nr 3.

3.3.7 Hvordan verifisere reell(e) rettighetshaver(e)s identitet på grunnlag av egnede tiltak?

Det må bero på en konkret risikobasert vurdering hva som anses som «egne tiltak» til å bekrefte vedkommendes identitet. Det stilles ikke krav om at identiteten til reelle rettighetshavere skal verifiseres på grunnlag av gyldig legitimasjon.

Egnede tiltak, i tillegg til informasjon fra kunden, kan omfatte opplysninger fra aksjeeierbok, årsrapporter, offentlige registre mv. På bakgrunn av en risikovurdering kan det i tilfeller med høy hvitvaskingsrisiko være aktuelt å også kreve gyldig legitimasjon tilhørende reell rettighetshaver, og be om (bekreftet kopi av) pass el.

Det fremgår av Finanstilsynets veiledning²³ at opplysningene bør verifiseres mot tilgjengelige registre, som for eksempel norske og utenlandske næringslivsbaser.

3.3.8 Hvilke opplysninger skal registreres om reelle rettighetshavere?

Hvitvaskingsloven²⁴ krever at rapporteringspliktig skal registrere opplysninger som entydig identifiserer reelle rettighetshavere. Dette bør være:

- fullt navn,
- norsk fødselsnummer eller D-nummer eller dersom vedkommende ikke har slikt nummer, en annen entydig identitetskode,
- fast adresse

Dersom vedkommende verken har norsk fødselsnummer eller D-nummer bør fødselsdato, fødested, kjønn og statsborgerskap også registreres. Avgjørende er at opplysningene som registreres er tilstrekkelig til å entydig identifisere den reelle rettighetshaveren.

Den risikobaserte tilnærmingen kan ha betydning for omfanget av registreringen av opplysninger.

²³ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 2.4

²⁴ Finanstilsynets Rundskriv § 7 (1) nr 3

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

Det kan uansett være hensiktsmessig å registrere reell rettighetshavers statsborgerskap og fødeland da dette vil kunne være relevante elementer i risikovurderingen av den enkelte kunde.

3.4 Kundetiltak 4: Formål og tilsiktet art

3.4.1 Skal alle kunder alltid spørres om kundeforholdets formål og tilsiktede art?

Ja. Det er ikke anledning til å risikovurdere bort kundekontrolltiltak. Det må imidlertid foretas en risikobasert vurdering av hvilke spørsmål som er relevante og hvor omfattende disse skal være. Det kan imidlertid være tilfeller hvor formålet er opplagt, eksempelvis dersom kunden kun skal ha et kredittkort.

3.4.2 Hvilke opplysninger skal innhentes for å klargjøre kundeforholdets formål og tilsiktede art?

Hva slags opplysninger som skal innhentes, må bero på en konkret risikobasert vurdering av hvilke opplysninger som er relevante å innhente for å forstå kundeforholdets formål og tilsiktede art. Typiske eksempler er hvilke produkter kunden ønsker å ta i bruk og på hvilken måte produktene ønskes brukt. Rapporteringspliktige må også innhente tilstrekkelig kundeopplysninger som muliggjør «løpende oppfølging av kundeforholdet».

Se pkt 2.1.4 om begrensninger i hva en kunde kan spørres om.

Banker og finansieringsselskaper har lovpålagt krav om elektronisk overvåkning av transaksjoner²⁵. Slik overvåkning vil også være et viktig hjelpemiddel for å foreta den «løpende oppfølgingen» av kundeforhold og transaksjoner.

3.4.3 Kan jeg foreta et åpent søk på internett på kunden, herunder kan jeg registrere og bruke slik informasjon i risikovurderingen av kunden?

Ja, rapporteringspliktige kan foreta åpne søk på internett som ledd i kundekontrollen. Vær imidlertid oppmerksom på personopplysningsregelverkets krav til blant annet hjemmelsgrunnlag og at opplysningene skal være relevante, oppdaterte og korrekte. Dette krever kritisk kildebruk og søk i ytterligere kilder for å få bekreftet den informasjonen som er funnet. Vær oppmerksom på at det stilles strengere krav til prosessering av sensitive personopplysninger.

3.4.4 Bør kunder alltid spørres om midlenes opprinnelse?²⁶

Ja. Det følger av Finanstilsynets veiledning²⁷ at rapporteringspliktige skal innhente informasjon om hvor midlene som inngår i et kundeforhold stammer fra. Ved avtale om lån må rapporteringspliktige alltid innhente opplysninger om inntekt og opprinnelsen til kundens egenkapital. Informasjon om midlenes opprinnelse er viktig i tilknytning til risikovurderingen som skal gjøres av kunden.

²⁵ Hvitvaskingsloven § 23

²⁶ Merk at Finanstilsynet etterlyste spørsmål om midlenes opprinnelse i første runde. Dette var tiltenkt tatt inn – men ikke kommet så langt på det tidspunktet.

²⁷ Finanstilsynets Rundskriv 24/2017 pkt 2.5 og 7

4 Forsterket kundekontroll

4.1 Hva innebærer forsterket kundekontroll?

Forsterket kundekontroll²⁸ innebærer at rapporteringspliktige – basert på en konkret risikovurdering – skal anvende andre og skjerpede tiltak enn de som følger av en standard kundekontroll i situasjoner som er definert å ha høyere risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. En kunde som løpende er satt på forsterket kundekontrollnivå skal ha en større intensitet på oppfølgingen enn kunder på standard nivå.

Det vises til pkt 2.1.3 om risikobasert kundekontroll, pkt 3 om standard kundekontroll og pkt 5 om forenklet kundekontroll.

4.2 Når skal rapporteringspliktig gjennomføre forsterkede kontrolltiltak?

Rapporteringspliktig skal gjennomføre forsterket kundekontroll²⁹ i tilfeller det kan være høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering. Dette gjelder både ved etablering av kunder rapporteringspliktige selv har definert som høyrisiko i sin risikovurdering, ved etablering av kunder som er PEP³⁰ eller ved avdekking av forhold som tilsier høyere risiko i den løpende oppfølgingen av kundeforholdet, herunder om det foreligger indikatorer på hvitvasking eller terrorfinansiering.

Hvitvaskingsforskriften § 12 nevner noen situasjoner som kan utløse undersøkelses- og rapporteringsplikt som også vil kunne være relevante eksempler på situasjoner og kundeforhold som etter sin art kan innebære høyrisiko og som etter en konkret vurdering kan utløse forsterkede kundekontrolltiltak.

Kravet om forsterket kundekontroll gjelder ethvert kundeforhold, transaksjon eller situasjon som synes å innebære høyere risiko. Rapporteringspliktig må gjennomgå sin kundeportefølje for å vurdere hvilke kundeforhold og transaksjoner som etter sin art kan innebære høy/forhøyet risiko og iverksette nødvendige kundekontrolltiltak etter en risikobasert vurdering.

Se pkt 4.2.1 om mulige forsterkede kontrolltiltak.

4.2.1 Hva innebærer forsterkede kontrolltiltak?

Det innebærer at rapporteringspliktige etter en konkret risikobasert vurdering iverksetter tiltak som kan gi den rapporteringspliktige utfyllende opplysninger om kunden og dens kundeforhold. Med unntak for kunder som er PEP, gir hvitvaskingsloven ingen definisjon eller uttømmende opplisting av hva forsterkede kundekontrolltiltak innebærer utover at det skal være andre og skjerpede tiltak enn dem som følger av ordinær kundekontroll.

Dette kan eksempelvis være:

- Detaljerte spørsmål om midlenes og formuens opprinnelse
- Detaljerte spørsmål om virksomhetens formål og drift, herunder regnskap, kontrakter, prospekter m.m.
- Informasjon om bakgrunnen for og formålet med transaksjoner

²⁸ Hvitvaskingsloven § 15

²⁹ Hvitvaskingsloven § 15

³⁰ Hvitvaskingsloven § 15 (2) og hvitvaskingsforskriften § 11

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

- Dokumentasjon av opplysninger rapporteringspliktige er usikker på, f. eks. kjøpsavtale, takst, testamente, selvangivelse, lønsslipp
- Nærmere opplysninger om ytterligere rolleinnhavere hos kunden
- Kontakte andre finansforetak i tilknytning til undersøkelse av mistenkelig transaksjon
- Med mere...

Grad av risiko avgjør grad av omfang og intensitet av de forsterkede kundekontrolltiltakene.

4.2.2 PEP³¹

4.2.2.1 Hva er en PEP?

En politisk eksponert person (PEP)³² er en fysisk person som innehar eller i løpet av det siste året har innehatt høytstående offentlig verv eller stilling i en annen stat enn Norge. Som PEP omfattes også (i) nært familiemedlem av PEP og (ii) kjent medarbeider av PEP.

Høytstående offentlig stilling eller verv er:

- Statsoverhode, regjeringssjef, minister eller assisterende minister. Statssekretærer anses også omfattet av denne definisjonen.
- Medlem av nasjonalforsamling
- Medlem av høyere rettsinstans som treffer beslutninger som bare unntaksvis kan ankes.
- Medlem av styre i riksrevisjon, revisjonsdomstol eller sentralbank
- Ambassadør, chargé d'affaires eller militær offiser av høyere rang.
- Medlem av administrativt, ledende eller kontrollerende organ i et statseid foretak
- Innehaver av verv i en internasjonal organisasjon

Som nære familiemedlemmer omfattes:

- Ektefelle eller partner som etter nasjonal lovgivning er sidestilt med ektefelle
- Barn
- Ektefelle eller partner til barn
- Forelder

Som kjent medarbeider regnes:

- Reell rettighetshaver i juridisk person eller formuesmasse med PEP
- Nær forretningsforbindelse til PEP
- Eneste reelle rettighetshaver i juridisk person eller formuesmasse som i realiteten er etablert for å begunstige en PEP

³¹ Se Wolfsberg FAQ on PEPs: [http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/fag/Wolfsberg_PEP_FAQs_\(2008\).pdf](http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/fag/Wolfsberg_PEP_FAQs_(2008).pdf)

³² Hvitvaskingsloven § 15(2) og hvitvaskingsforskriften § 11

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

4.2.2.2 Vil stillinger på mellomnivå eller lavere nivå være omfattet av PEP-definisjonen?

Nei, ingen av de opplistede stillingene er ment å omfatte stillinger på mellomnivå eller lavere nivå.

4.2.2.3 Hvordan undersøker man om noen er en PEP?

Rapporteringspliktige bør benytte standardiserte egenerklæringer der kunden bekrefter om vedkommende eller kundens nærstående er en PEP både ved etablering og løpende oppfølging av kundeforholdet. Rapporteringspliktige som har mange utenlandske kunder, typisk store finansinstitusjoner, må abonnere på lister med oversikt over PEPs.

Finanstilsynet har i sin veiledning lagt til grunn at det ikke er nødvendig å abonnere på PEP-lister for rapporteringspliktige som ikke regelmessig har utenlandske kunder av et visst omfang. For slike institusjoner er det tilstrekkelig å stille nødvendige spørsmål til aktuelle kunder.

4.2.2.4 Må man alltid spørre en personkunde om vedkommende er PEP?

Som utgangspunkt bør alle kunder spørres om de er en politisk eksponert person. For aktuelle kunder, typisk utenlandske statsborgere, må man stille ytterligere kontrollspørsmål.

Rapporteringspliktige kan også sitte på annen kunnskap som innebærer at foretaket bør forstå at det dreier seg om et PEP-kundeforhold. Dette vil kunne utløse krav om ytterligere undersøkelser.

4.2.2.5 Bør rapporteringspliktig undersøke om reell(e) rettighetshaver(e) er PEP?

Etter hvitvaskingsloven³³ er rapporteringspliktige kun pålagt å fastslå om en kunde er en PEP. Det er ingen lovbestemt plikt til å undersøke om kundens reelle rettighetshaver(e) er PEP. Det følger av Finanstilsynets veiledning³⁴ at kunder som er juridiske personer bør bekrefte om reelle rettighetshavere er PEP. Rapporteringspliktige bør derfor i sin risikovurdering vurdere hvorvidt det bør gjøres PEP-undersøkelser også mot reelle rettighetshavere. Dette er særlig aktuelt som et forsterket kontrolltiltak for å innhente utfyllende opplysninger om kundeforholdet.

4.2.2.6 Bør rapporteringspliktige undersøke om rolleinnhavere hos kunden (juridiske personer) er PEP?

Etter hvitvaskingsloven er rapporteringspliktige kun pålagt å fastslå om en kunde er en PEP. Det er ingen lovbestemt plikt til å undersøke om kundens rolleinnhavere (f.eks. styremedlemmer, daglig leder eller signaturberettigede) er PEP. Det følger av Finanstilsynets veiledning³⁵ at kunder som er juridiske personer bør bekrefte om ledende ansatte, styremedlemmer eller reelle rettighetshavere er PEP. Rapporteringspliktige bør i sin risikovurdering vurdere hvilke rolleinnhavere som skal registreres utover dem som følger av hvitvaskingsloven § 7 2. og 3. ledd, samt hvorvidt det bør gjøres PEP-undersøkelser mot disse. Dette er særlig aktuelt som et forsterket kontrolltiltak for å innhente utfyllende opplysninger om kundeforholdet.

³³ Hvitvaskingsloven § 15

³⁴ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 4

³⁵ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 4

4.2.2.7 Hva menes med medlem av høyere rettsinstans som treffer beslutninger som bare unntaksvis kan ankes?³⁶

Dette innbefatter høyesterettsdommere og dommere i lagmannsrettene.

4.2.2.8 Hva menes med militær offiser av høyere rang?³⁷

Med militær offiser av høyere rang siktes det til militær offiser av høyere rang i hæren, luftforsvaret og sjøforsvaret. De gradene som må anses å være omfattet, er general, generalløytnant og generalmajor (som tilsvarer admiral, viseadmiral og kontreadmiral i sjøforsvaret).

4.2.2.9 Hva er et statseid foretak etter hvitvaskingslovens bestemmelser om PEP?

Et statseid foretak vil normalt være et foretak der staten er primær- eller hovedeier. Graden av statlig eierskap følger imidlertid ikke av ordlyden. En rettesnor kan være at statlig eierandel over 25 % indikerer at selskapet er statseid. Ved utenlandske selskap kreves en særskilt vurdering av den kontroll staten utøver.»

4.2.2.10 Hvilken informasjon skal registreres om PEP?

For det tilfelle kunden innehar eller i løpet av det siste året har innehatt høytstående offentlig verv eller stilling, følger det av hvitvaskingsloven³⁸ hvilke personopplysninger som skal registreres. For det tilfelle at kunden er et nært familiemedlem eller kjent medarbeider til vedkommende som innehar nevnte posisjon, vil det normalt være nødvendig å innhente følgende tilleggsopplysninger for å forstå risikoen for hvitvasking og eller terrorfinansiering:

- Relasjonen (nært familiemedlem eller kjent medarbeider)
- Navn, adresse, fødselsdato/fødselsnummer
- Angi type verv/stilling, både iht. norsk forskrift § 10 samt eventuelt lokal benevnelse
- Angi hvilket land som vervet/stillingen er knyttet til

Den risikobaserte tilnærmingen kan ha betydning for omfanget av registreringen av opplysninger.

4.2.2.11 Hvor ofte bør kundemassen screenes mot PEP-lister?

Det stilles ikke krav om at rapporteringspliktige skal screene sine kunder mot kommersielle PEP-lister og det stilles derved heller ikke krav om hyppigheten av slik screening. Hvorvidt det er formålstjenlig å abonnere på kommersielle PEP-lister og hyppig screening av disse skal gjennomføres, må bero på en konkret risikobasert vurdering i den enkelte rapporteringspliktiges virksomhet. I tillegg til abonnere på og screening mot PEP-lister, bør rapporteringspliktige også innhente egenerklæring fra sine kunder som bekrefter om kunden eller dens nærstående er en PEP.³⁹

³⁶ Hvitvaskingsforskriften § 11 (1) nr 3

³⁷ Hvitvaskingsforskriften § 11(1) nr 5

³⁸ Hvitvaskingsloven § 8

³⁹ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 4

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

4.2.2.12 Hvor lenge skal en PEP anses for å være en PEP etter jobbskifte?

Som utgangspunkt skal en PEP anses for å være en PEP ett år etter at vedkommende eller den nærstående har avsluttet sitt høytstående verv eller stilling. Beroende på en konkret risikobasert vurdering kan det være aktuelt å anse en tidligere PEP for å innebære høyere risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering også etter utløpet av denne ettårsperioden.

4.2.2.13 Hvordan forholder man seg til PEP som er i selskaper i kundens eierstruktur, men ikke er reell rettighetshaver? Skal alle PEPer i slike konstruksjoner registreres?

Det vil bero på en konkret risikobasert vurdering i hvilken grad rapporteringspliktige skal registrere og innhente informasjon om PEPer i kundens selskapsstruktur. Relevante momenter i vurderingen vil eksempelvis kunne være geografi, oversiktlig eller komplisert eier- og kontrollstruktur, sanksjoner, type kundeforhold mv.

4.2.2.14 Hva innebærer det at beslutningstaker skal innhente samtykke fra «overordnet» før etablering av kundeforhold med en PEP?

«Overordnet» må ha rett til å instruere den som beslutter å inngå kundeforhold, og overprøve sistnevntes avgjørelser. Det er nødvendig at det er en person med tilstrekkelig kompetanse og erfaring om foretakets hvitvaskings- og terrorfinansieringsrisiko. Dette omfatter særlig at vedkommende, internt i virksomheten, har rett til å ta avgjørelser knyttet til foretakets eksponering mot risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.

5 Forenklet kundekontroll?

5.1.1 Hvem kan underlegges forenklet kundekontroll?

Hvitvaskingsforskriften § 10 regulerer hvilke kundeforhold og produkter som plikten til å foreta kundekontroll ikke skal gjelde for. Opplystingen av kundeforhold og produkter i forskriftsbestemmelsen er uttømmende.

5.1.2 Hva innebærer forenklet kundekontroll?

Forenklet kundekontroll innebærer unntak fra plikten til å gjennomføre standard kundekontroll. De øvrige pliktene etter hvitvaskingsregelverket vil imidlertid gjelde også for disse kundene, herunder plikten til å foreta løpende oppfølging av kundeforhold, kundekontroll ved mistanke om hvitvasking eller terrorfinansiering, undersøkelses- og rapporteringsplikt, interne rutiner og systemer iht kap. 5.

Rapporteringspliktige skal imidlertid før anvendelse av unntak innhente tilstrekkelige opplysninger til å fastslå at forholdet dekkes av den aktuelle unntaksbestemmelse. Unntakene i § 10 kommer derfor kun til anvendelse dersom rapporteringspliktig er sikker på at forskriftsbestemmelsens⁴⁰ vilkår er oppfylt.

Ved opprettelse av konto skal rapporteringspliktig likevel registrere informasjon etter hvitvaskingsloven § 13. Det følger av Finanstilsynets veiledning⁴¹ at samme informasjon også registreres der det ikke etableres konto og vilkårene for å foreta forenklet kundekontroll er tilstede. Opplysningene bør bekreftes mot gyldig legitimasjon.

⁴⁰ Hvitvaskingsforskriften § 10

⁴¹ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 3

5.1.3 Bør jeg undersøke eierstruktur og reelle rettighetshavere selv om kunden er underlagt forenklet kundekontroll?

Dersom rapporteringspliktig vurderer at det foreligger risikomomenter som gjør at kunden vurderes å ha høyere risiko for hvitvasking og terrorfinansiering, skal det gjennomføres forsterket kundekontroll. I disse tilfellene bør eksempelvis eierstruktur og reelle rettighetshavere identifiseres.

6 Tidspunkt for kundekontroll

6.1.1 Når skal kundekontroll gjennomføres?

Kundekontroll skal gjennomføres før kundeforholdet etableres og foretakets produkter tas i bruk, eller transaksjonen gjennomføres, jfr. hvitvaskingsloven § 9.

6.1.2 Hvilke endringer i kundeforholdet medfører fornyet kundekontroll?

Det skal foretas fornyet kundekontroll dersom ny informasjon om kunden reiser tvil om de registrerte kundeopplysningene er korrekte, eller dersom kundeforholdets formål og tilsiktet art endrer seg så mye at kundens svar på kundekontrollspørsmål ikke stemmer overens med faktisk bruk. Det vises for øvrig til punkt 8 i dette dokumentet om løpende oppfølging.

6.1.3 Kan rapporteringspliktig foreta en begrenset kundekontroll kun knyttet til endringen i kundeforholdet, eller må alle spørsmålene stilles på nytt?

Ja, rapporteringspliktig kan foreta en begrenset kundekontroll som er relevant til den aktuelle endringen. Dersom det er gått en tid siden forrige oppdatering av alle spørsmål i kundekontrollen eller kunden er vurdert som en høyrisiko kunde, bør rapporteringspliktige allikevel vurdere å stille alle spørsmålene.

6.1.4 Kan det gjøres unntak fra kravet om at kundekontroll skal være gjennomført før kundeforholdet etableres?

Ja, etter hvitvaskingsloven § 9 annet ledd nr. 1, kan det gjøres unntak fra hovedregelen om at kundekontroll skal være gjennomført før kunden etableres, dersom et foretak under stiftelse ønsker å bli kunde, og etablering av kundeforholdet er nødvendig for ikke å hindre den alminnelige forretningsdriften⁴², og det er liten risiko for transaksjoner med tilknytning til straffbar handling. Unntaket er ment å skulle tolkes snevert, og må bero på en risikobasert tilnærming. Formålet er at noen kunder trenger å ha en bankforbindelse etablert for å bli registrert, for å gjøre visse typer forretningsavtaler mv. Eksempelvis er det krav om innbetaling av aksjekapital for å bli registrert som aksjeselskap eller andre transaksjoner som er nødvendig for ikke å hindre den alminnelige forretningsdriften. I slike tilfeller skal bekreftelse av identiteten til vedkommende selskap gjøres så raskt som mulig, og normal bruk av kundeforholdet sperres inntil standard kundekontroll kan gjennomføres. Det må vurderes om det er nødvendig å gjøre andre tiltak for å kompensere for risikoen – som eksempelvis å gjennomføre kundekontroll på stifterne ved etablering av aksjeselskap.

⁴² Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 2.1

7 Hvem skal underlegges kundekontroll og eller kundekontrolltiltak?

7.1 Hvem skal underlegges kundekontroll som sådan?

Avgjørende for om rapporteringspliktige skal gjennomføre full kundekontroll er om kunden har/skal ha et kundeforhold med den rapporteringspliktige, om kunden skal gjennomføre transaksjon(er) som gjelder NOK 100.000 eller mer uten å ha et etablert kundeforhold eller ved mistanke om en transaksjon er knyttet til hvitvasking eller terrorfinansiering.⁴³

7.1.1 Når anses et kundeforhold etablert?

Hvorvidt det skal etableres et kundeforhold, beror på en konkret vurdering, hvor blant annet forholdets varighet, art og formål vil være av betydning. I utgangspunktet anses et kundeforhold for å være etablert når kunden kan bruke den rapporteringspliktiges alminnelige tjenester og produkter, eksempelvis bankers conti, betalingskort, låneprodukter og nettbank. Dersom det opprettes en forbindelse av en viss varighet, vil det i de fleste tilfeller være opprettet et kundeforhold. Enkelte kortvarige forbindelser vil også kunne anses som etablering av kundeforhold.

Enkeltstående innskudd av kontanter (under NOK 100.000) eller betaling av giro i en bank, uten at det skal opprettes bankkonto, vil eksempelvis ikke innebære etablering av kundeforhold.

Ved etablering av kundeforhold med flere kunder samtidig, skal det gjennomføres kundekontroll av hver enkelt kunde.

7.1.2 Typetilfeller av kundeforhold⁴⁴

Eksempler på typetilfeller der det anses etablert et kundeforhold og det skal gjennomføres kundekontroll:

- opprettelse av bankkonto/verdipapirregisterkonto, selv om kontoen bare skal benyttes i et enkeltstående tilfelle, og avsluttes etter kort tid,
- utstedelse av betalingskort,
- utstedelse av finansieringsbevis,
- overføring av penger gjennom betalingsforetak
- inngåelse av ulike typer avtaler, herunder:
 - forsikringsavtaler (med mindre forholdet er unntatt for kundekontroll)
 - låneavtaler,
 - corporate- og rådgivningsoppdrag
 - due diligence-oppdrag
 - leasingavtaler

7.1.3 Dersom det er flere kontoinnehavere eller låntakere o.l., skal det gjennomføres kundekontroll på alle?

Ja, alle som er forpliktet etter kundeavtalen skal underlegges full kundekontroll. Avhengig av en konkret risikovurdering kan det være at rapporteringspliktige også bør gjennomføre kundekontroll eller bestemte kundekontrolltiltak på rolleindehavere knyttet til kunden.

⁴³ Hvitvaskingsloven § 6

⁴⁴ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 2.1

7.1.1 Skal disponenter på depositumskonto (escrow accounts) gjennomgå kundekontroll

Ja, det skal gjøres full kundekontroll på alle parter ved inngåelse av avtale om depositumskonti både i og utenfor husleieforhold (sistnevnte ofte benevnt escrow accounts).⁴⁵

7.2 Hvilke andre roller enn kunden skal underlegges kundekontrolltiltak?

I følge hvitvaskingsloven skal rapporteringspliktige gjennomføre bestemte kundekontrolltiltak på ulike rolleinnhavere knyttet til kunden. Eksempelvis skal rapporteringspliktig verifisere identiteten til reelle rettighetshavere basert på egnede tiltak, verifisere identiteten til dem som handler på vegne av kunden og eventuelle disponenter på grunnlag av gyldig legitimasjon.

Etter en konkret risikobasert vurdering kan det være at rapporteringspliktig bør gjennomføre hel/delvis kundekontroll, herunder eventuelle forsterkede kontrolltiltak, av andre rolleinnhavere knyttet til kunden selv om disse ikke har et etablert kundeforhold til den rapporteringspliktige. Eksempelvis kan det også være relevant å innhente informasjon om eventuelle PEP som er knyttet til kunden, parter i en transaksjon som rapporteringspliktig ikke har et kundeforhold til etc.

7.2.1 Hva gjelder for signaturberettigede og prokurist?

Personer som handler på vegne av kunden skal normalt ikke gjennomgå full kundekontroll, kun identitetskontroll, jfr. hvitvaskingsloven § 7 2. ledd. Det gjelder i utgangspunktet kun personer som faktisk representerer kunden, signaturberettigede eller prokurist, og som er aktive overfor rapporteringspliktig, som omfattes av denne bestemmelsen⁴⁶.

7.2.2 Hva gjelder for disponenter eller fullmaktshavere som har rett til å gjennomføre transaksjon(er)?

Det må skilles mellom konto tilhørende fysiske eller juridiske personer.

Personer som er gitt disposisjonsrett til en konto, kundeforhold eller fullmakt til å gjennomføre en transaksjon på konto tilhørende en juridisk person skal normalt ikke gjennomgå kundekontroll, kun identitets- og legitimasjonskontroll, jfr. hvitvaskingsloven § 7 3. ledd.

Personer som er gitt disposisjonsrett til en konto, kundeforhold eller fullmakt til å gjennomføre en transaksjon på konto tilhørende en fysisk person vil anses som kunde (og ikke disponent) og skal gjennomgå de ordinære kravene til kundekontroll⁴⁷.

7.2.3 Gjelder krav om legitimasjonskontroll på disponenter som kun har innsynsrett?

Nei, dersom en disponent kun har innsynsrett til kontoen og ikke kan gjøre disposisjoner, stilles det ikke krav til identitets- og legitimasjonskontroll.

⁴⁵ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 2.1

⁴⁶ Se Finanstilsynets brev av 26.01.2016 vedrørende registrering og screening av diverse roller.

⁴⁷ Se Finanstilsynets rundskriv 24/2016 pkt 2.1 Tidspunktet for kundekontroll

7.2.1 Hva gjelder for kundens arvinger ved dødsfall?

Normalt skal det gjennomføres identitets- og legitimasjonskontroll på vedkommende som opptrer på vegne av dødsboet i henhold til skifteattesten. Dersom vedkommende opptrer på grunnlag av fullmakt fra arvingene, må det også foretas identitets- og legitimasjonskontroll av disse.

7.2.2 Hva gjelder for bostyrer ved kundens konkurs eller dødsfall?

Normalt er det tilstrekkelig å gjennomføre identitets- og legitimasjonskontroll på bostyrer. Boet er et eget rettssubjekt og det gjøres eventuell kundekontroll av dette.

7.2.3 Anses rett til å trekke på lån/kreditt eller garanti å innebære «disposisjonsrett over konto eller depot»⁴⁸?

Ja, og det skal gjennomføres identitets- og legitimasjonskontroll på disponenten.

7.2.4 Hva gjelder for innehaver av bedriftskort?

I tilfeller hvor en bedriftskundes ansatte får betalings- eller kredittkort med bedriftsansvar, såkalte bedriftskort, vil de ansatte kortinnehaverne anses som disponenter. Som utgangspunkt skal rapporteringspliktig gjennomføre identitets- og legitimasjonskontroll av kortinnehaverne. I tilfeller hvor rapporteringspliktig kjenner kunden godt og anser at kundeforholdet har lav/normal risiko, kan identitets- og legitimasjonskontrollen gjennomføres ved at bedriftskunden garanterer for kortinnehavers identitet.

7.2.5 Hva gjelder for den rapporteringspliktiges kausjonister og garantister ved etablering av kausjon eller garanti?

Kausjonister og garantister anses ikke som kunde i hvitvaskingslovens forstand. På annet grunnlag enn hvitvaskingsregelverket bør imidlertid den rapporteringspliktige vite hvem kausjonisten eller garantisten er. Basert på en konkret risikobasert vurdering må det derfor vurderes hvilken informasjon og dokumentasjon som er nødvendig ved etablering av kausjonen/garantien. Relevante forhold i en slik vurdering kan være om kausjonisten eller garantisten er enkeltperson eller selskap, hvilken selskapsform som benyttes, bransjetilknytning, kompleksitet i eierstrukturen, nasjonalitet og om det foreligger tilknytning til høyrisikoland.

7.2.6 Hva gjelder for den rapporteringspliktiges kausjonister og garantister ved krav under en kausjon eller garanti?

Kausjonister og garantister anses ikke som kunde i hvitvaskingslovens forstand.

Det følger imidlertid av Finanstilsynets veiledning⁴⁹ at kundekontroll bør gjennomføres dersom kausjonisten eller garantisten blir bedt om å utbetale under kausjonen eller garantien.

7.2.7 Hva gjelder for benefisianten (garantikreditor) ved etablering av en bankgaranti?

Benefisianten under en bankgaranti er normalt ikke å anse som kunde i hvitvaskingslovens forstand. Det vil normalt være oppdragsgiver som er den rapporteringspliktiges kunde.

På annet grunnlag enn hvitvaskingsregelverket bør imidlertid den rapporteringspliktige vite hvem benefisianten er. Basert på en konkret risikobasert vurdering må det derfor vurderes

⁴⁸ Hvitvaskingsloven § 7 (3)

⁴⁹ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 2.1

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

hvilken informasjon og dokumentasjon som er nødvendig ved etablering av bankgarantien. Relevante forhold i en slik vurdering kan være om benefisianten er enkeltperson eller selskap, hvilken selskapsform som benyttes, bransjetilknytning, kompleksitet i eierstrukturen, nasjonalitet og om det foreligger tilknytning til høyrisikoland.

7.2.8 Hva gjelder for benefisianter (garantikreditor) ved dennes krav under en bankgaranti?

Benefisianten under en bankgaranti er normalt ikke å anse som kunde i hvitvaskingslovens forstand. Det vil normalt være oppdragsgiver som er den rapporteringspliktiges kunde.

Ved krav under bankgarantien og før utbetaling under denne til benefisianten, må det gjennomføres kundekontroll dersom transaksjonen er større enn kr 100.000.⁵⁰ I andre tilfeller vil det normalt ikke være påkrevet med kundekontroll av benefisianten ved utbetaling fra den rapporteringspliktige under en bankgaranti. Rapporteringspliktige bør imidlertid ha foretatt en vurdering i forkant av eventuell utbetaling basert på forhold ved benefisianten.

7.2.9 Hva gjelder ved notifikasjon om pant i en kundes konto (pant i enkle pengekrav)?

En panthaver i en kundes konto vil normalt ikke anses som kunde i hvitvaskingslovens forstand. På annet grunnlag enn hvitvaskingsregelverket bør imidlertid den rapporteringspliktige vite hvem panthaveren er. Basert på en konkret risikobasert vurdering må det derfor vurderes hvilken informasjon og dokumentasjon som er nødvendig. Relevante forhold i en slik vurdering kan være om panthaver er enkeltperson eller selskap, hvilken selskapsform som benyttes, bransjetilknytning, kompleksitet i eierstrukturen, nasjonalitet og om det foreligger tilknytning til høyrisikoland.

7.2.10 Hva gjelder ved tiltredelse av pant i en kundes konto (pant i enkle pengekrav)?

En panthaver i en kundes konto vil normalt ikke anses som kunde i hvitvaskingslovens forstand.

Ved panthavers tiltredelse av pantet og påfølgende utbetaling av innestående til panthaver, må det gjennomføres kundekontroll før det gjennomføres utbetaling fra kontoen forutsatt at transaksjonen er større enn kr 100.000.⁵¹ I andre tilfeller, vil det normalt ikke være påkrevet med kundekontroll av panthaver ved dennes tiltredelse av pantet. Rapporteringspliktige bør imidlertid ha foretatt en vurdering i forkant av eventuell utbetaling basert på forhold ved panthaveren.

7.2.11 Dersom kunden er underlagt forsterket kontroll, forventes det gjennomført kundekontroll eller kundekontrolltiltak på ytterligere roller?

Ja, avhengig av en konkret risikobasert vurdering kan det være aktuelt å gjennomføre kundekontrolltiltak eller kundekontroll av rolleinnhavere knyttet til kunden. Dette kan eksempelvis gjelde kundens reelle rettighetshavere, styremedlemmer, daglig leder, signaturberettigede, disponenter, fullmektiger osv.

⁵⁰ Dersom kunden havner i mislighold (men har penger på konto), og panthaver tiltrer pantet, vil panthaver kunne kreve utbetaling av midlene. Banken vil normalt ikke ha adgang til å nekte utbetaling fra innehavers bankkonto i slikt tilfelle og kan ilegges sanksjoner dersom vi ikke gjør det. Unntak når transaksjonen i seg selv er mistenkelig eller i brudd med sanksjoner iht gjeldende norsk regulering.

⁵¹ Dersom kunden havner i mislighold (men har penger på konto), og panthaver tiltrer pantet, vil panthaver kunne kreve utbetaling av midlene. Banken vil normalt ikke ha adgang til å nekte utbetaling fra innehavers bankkonto i slikt tilfelle og kan ilegges sanksjoner dersom vi ikke gjør det. Unntak når transaksjonen i seg selv er mistenkelig eller i brudd med sanksjoner iht gjeldende norsk regulering.

7.2.12 Hva gjelder for rapporteringspliktiges leverandører (eksempelvis IT-leverandør, kantine, renhold)?

En leverandør er ikke å anse som kunde med mindre leverandøren også har et kundeforhold til rapporteringspliktig. Den rapporteringspliktige bør imidlertid uansett vite hvem leverandøren er. Basert på en konkret risikobasert vurdering må det derfor vurderes hvilken informasjon og dokumentasjon som er nødvendig. Relevante forhold i en slik vurdering kan være om leverandøren er enkeltperson eller selskap, hvilken selskapsform som benyttes, bransjetilknytning, kompleksitet i eierstrukturen, nasjonalitet og om det foreligger tilknytning til høyrisikoland.

I tilfelle også leverandører må registreres i kundesystemet, er det viktig at det fremkommer at leverandøren ikke er kunde og at kundekontroll ikke er gjennomført.

7.3 Særskilt om kundekontroll av mindreårige eller personer satt under vergemål.

7.3.1 Hvordan gjennomføres kundekontroll av mindreårige?

Ved etablering av kundeforhold for en mindreårig, vil den mindreårige anses som kunde og det skal derfor gjennomføres ordinær kundekontroll⁵² på denne. Ofte vil den mindreårig ha pass som legitimasjonsdokument.

For mindreårige som har fylt 15 år og som åpner innskuddskonto alene for frie rådighetsmidler⁵³, vil det normalt være tilstrekkelig å gjennomføre kundekontroll på den mindreårige og ikke være nødvendig å innhente opplysninger om verges og dennes/deres legitimasjonsdokument. Den mindreårige kan da selv besvare den rapporteringspliktiges kundekontroll spørsmål. Det vil ikke være anledning til å bruke unntaksregelen beskrevet i pkt 3.2.2.4.⁵⁴ Rapporteringspliktige må i disse tilfellene alltid verifisere den mindreåriges identitet basert på gyldig legitimasjon.

I andre tilfeller, hvor den mindreårige ikke selv skal disponere over midlene, skal det også gjennomføres ordinær kundekontroll av den mindreårige. Det vil imidlertid gjerne være vergen som besvarer kundekontrollen på vegne av den mindreårige. Det må i den forbindelse også innhentes tilsvarende personopplysninger på vergen(e) som for den mindreårige, samt gjennomføres identitets- og legitimasjonskontroll av vergen – i tillegg til den mindreårige. Det kan gjøres unntak fra krav om gyldig legitimasjon for den mindreårige frem til det tidspunktet den mindreårige ønsker å få utstedt bankkort med bilde, bankID eller fyller 18 år, ref pkt 3.2.2.4. For å dokumentere vergerollene, må fødselsattest for den mindreårige også fremlegges.

7.3.2 Hvordan gjennomføres kundekontroll av personer satt under vergemål?

Til tross for at personer som er satt under vergemål har oppnevnt verge, er det personen under vergemål som vil være gjenstand for kundekontroll ved etablering av kundeforhold mv. Vergen vil imidlertid måtte svare på kundekontrollspørsmålene på vegne av kunden. Det

⁵² Hvitvaskingsloven §§ 7 og 8 og pkt 3 i dette dokumentet

⁵³ Jfr Finansavtaleloven § 25, jfr vergemålsloven § 12.

⁵⁴ 3.2.2.4 Hvordan verifisere identiteten til mindreårige kunder som ikke har gyldig legitimasjon der midlene disponeres av verge?

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

skal gjennomføres identitets- og legitimasjonskontroll på både kunden og vergen, samt at det må fremlegges vergeoppnevning fra fylkesmannen.

Se pkt 3.2.2.5 og 3.2.2.6 for tilfeller der en person under vergemål ikke har gyldig legitimasjon.

7.4 Særskilt om flyktninger og asylsøkere

Finans Norge har utarbeidet en veiledning som beskriver hvordan bankene etablerer kundeforhold med flyktninger som har fått oppholdstillatelse.

8 Løpende oppfølging av kundeforhold

8.1.1 Hvorfor stilles det krav om løpende oppfølging av kundeforhold?

Bakgrunnen for kravet om løpende oppfølging av kundeforhold er prinsippet om «kjenn din kunde». I dette ligger at rapporteringspliktige må ha oppdatert kundeinformasjon⁵⁵ og risikoprofil på sine kunder for å kunne forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering.

Se kap 2 for mer informasjon om kjenn-din-kunde prinsippet.

8.1.2 Hva innebærer løpende oppfølging av kundeforhold?

Løpende oppfølging av kundeforhold omfatter blant annet å overvåke at transaksjoner⁵⁶ som utføres som en del av kundeforholdet er i samsvar med rapporteringspliktiges kjennskap til kunden og dens virksomhet og risikoprofil og kundeforholdets formål og tilsiktede art. Dette inkluderer undersøkelse av kilden til midlene som inngår i kundeforholdet eller transaksjonen, og å sørge for at dokumenter, opplysninger og informasjon holdes oppdatert. Viktig grunnlag for den løpende oppfølgingen er opplysninger om «kundeforholdets formål og tilsiktede art», blant annet informasjon om hvordan kunden vil bruke den rapporteringspliktiges tjenester samt informasjon om midlenes opprinnelse.⁵⁷ I tillegg vil data fra eventuelle elektroniske overvåkningssystemer (pliktig for banker, kredittforetak og finansieringsforetak) være sentral. Se pkt 3.4 for mer informasjon om «kundeforholdets formål og tilsiktede art».

Dersom rapporteringspliktig er i tvil om tidligere innhentede opplysninger om kunden er korrekte eller tilstrekkelige, skal rapporteringspliktig gjennomføre en ny kundekontroll. Det vil bero på en konkret risikobasert vurdering av hvilke kundekontrolltiltak som behøves oppdatert - herunder om det er nødvendig med ytterligere tiltak (forsterkede kontrolltiltak). Dersom rapporteringspliktig identifiserer avvik fra kundens normale og påregnelige transaksjonsmønster, må det for eksempel ut i fra en konkret og risikobasert tilnærming igangsettes nærmere undersøkelser.

8.1.3 Gjelder kravet om løpende oppfølging alle kunder?

Ja, kravet om løpende oppfølging gjelder alle kunder hvor det er etablert et kundeforhold – uansett når kundeforholdet ble etablert og hvilken risikoklassifisering kunden har. Det gjelder også overfor kunder som er underlagt forenklet kundekontroll.

⁵⁵ Hvitvaskingsloven § 5

⁵⁶ Hvitvaskingsloven § 24

⁵⁷ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 7

8.1.4 Hvor ofte og hvor omfattende bør løpende oppfølging gjennomføres på henholdsvis standard og forsterket kontroll?

Omfanget og intensiteten av den løpende oppfølgingen avhenger av en konkret risikobasert vurdering i den enkelte virksomhet. Det vil således kunne være store individuelle forskjeller mellom ulike virksomheter. Videre vil det variere med typen kunde, kundeforhold, produkt og opptreden fra kundens side. Det vil også være relevant å se hen til hvilke kundekontrolltiltak som tidligere er gjennomført overfor kunden.

Det er således ikke nødvendig å gjennomføre løpende oppfølging ved enhver transaksjon, ny produktavtale, eller kontakt med kunden med mindre det løpende dukker opp forhold som indikerer at kundens transaksjoner ikke er i samsvar med den rapporteringspliktiges kjennskap til kunden og dennes virksomhet eller man får informasjon som tilsier at det er nødvendig å oppdatere kundens dokumentasjon og opplysninger. Den rapporteringspliktige kan legge til grunn tidligere gjennomførte tiltak, forutsatt at det ikke er tvil om at den informasjon som er innhentet, er riktig.⁵⁸ Eksempler på tilfeller der kan være tvil, er ved mistanke om hvitvasking eller terrorfinansiering, eller der det er en vesentlig endring i bruken av kundens konto som ikke er i samsvar med kundeprofilen.

8.1.5 Kan jeg kontakte kunden som ledd i den løpende oppfølgingen / fornyet kundekontroll?

Ja, kunden er den rapporteringspliktiges primærkilde når KYC-informasjon skal innhentes eller oppdateres. Dette gjelder alle former for kundekontroll. Rapporteringspliktig må etter en konkret risikobasert vurdering bekrefte kundens informasjon mot eksterne kilder. Se pkt 2.1.2 om hvordan få kjennskap til sine kunder.

Vær imidlertid oppmerksom på at det er forbudt å avsløre eventuelle undersøkelser, rapportering til Økokrim eller etterforskning⁵⁹ for det tilfelle at dette skulle pågå parallelt.

8.1.6 Kan jeg be kundene på eget initiativ oppdatere sine kundeopplysninger?

Ja, det anbefales å regulere dette i avtale med kunden. Som eksempel bør det avtales at kunden skal melde fra der det skjer endringer i eierforholdene av betydning for vurderingen av hvem som er reelle rettighetshavere og sende inn annen essensiell informasjon som har betydning for kundeforholdet..

8.1.7 Når må man innhente nye legitimasjonsdokumenter?

Dersom personen ikke ligner på bildet lenger, har endret navn (gjelder både fornavn, mellomnavn og etternavn) eller skiftet kjønn, må det innhentes nytt legitimasjonsdokument.

8.1.8 Forevist legitimasjonsdokument har utløpt på dato – må vi innhente nytt legitimasjonsdokument?

Det vil bero på en konkret vurdering. Som utgangspunkt vil kunden anses som kjent etter å ha forevist gyldig legitimasjon. Dersom kunden fortsatt ligner på bildet og ikke har endret personalia, vil det normalt ikke være nødvendig å innhente nytt legitimasjonsdokument. Ved forhøyet risiko kan det imidlertid være relevant å gjøre dette.

⁵⁸ Hvitvaskingsloven § 6 nr 4

⁵⁹ Hvitvaskingsloven § 21

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

8.1.9 Kunden har kun identifisert seg med Bank-ID, bør legitimasjon innhentes ved besøk i filial eller i andre situasjoner?

Ja, ved kundens fysiske oppmøte bør rapporteringspliktig foreta identitets- og legitimasjonskontroll på bakgrunn av et fysisk legitimasjonsdokument, med mindre det er anledning til å gjøre legitimasjonskontrollen elektronisk ved bruk av BankID ved oppmøtet..

8.1.10 Kan jeg sperre en løpende konto dersom kunden ikke besvarer KYC-spørsmål?

Dette forholdet er ikke regulert i hvitvaskingsloven. Denne regulerer kun avvising⁶⁰ av nye kunder som ikke kan fremlegge tilfredsstillende KYC-informasjon og avvikling⁶¹ av kunder der fortsettelse av kundeforholdet medfører risiko for transaksjoner tilknyttet hvitvasking eller terrorfinansiering. Rapporteringspliktige bør imidlertid, etter en konkret risikobasert og saklighetsvurdering, kunne vurdere å sperre en konto midlertidig for å få besvart relevante KYC-spørsmål med henvisning til finansavtaleloven § 14. Relevante forhold i en slik vurdering vil blant annet være hvilken type KYC-informasjon som mangler⁶², hvor mange ganger den rapporteringspliktige har kontaktet kunden for å innhente relevant KYC-informasjon, om rapporteringspliktig har søkt å kontakte kunden gjennom ulike kanaler, type kontoforhold⁶³, hvor inngripende sperringen vil være for kunden, kundens risikoklassifisering, hvor omfattende sperringen vil være⁶⁴.

Dersom rapporteringspliktig anser at fortsettelse av kundeforholdet innebærer risiko for transaksjoner tilknyttet hvitvasking eller terrorfinansiering, skal kundeforholdet avvikles. Se pkt 9 for mer informasjon om avviklingsplikten.

9 Tredjepartskontroll og utkontraktering⁶⁵

9.1 Kan rapporteringspliktige legge til kundekontrolltiltak utført av andre?

Rapporteringspliktige kan i visse tilfeller legge til grunn kundekontrolltiltak utført av andre. Dette kan gjøres enten ved at rapporteringspliktig inngår avtale med en tredjepart om utkontraktering av kundekontroll i medhold av hvitvaskingsloven § 12 eller at rapporteringspliktig legger til grunn kundekontroll som allerede er utført av en tredjepart, såkalt tredjepartskontroll, i medhold av hvitvaskingsloven § 11. Den rapporteringspliktige vil i alle tilfeller ha ansvar for at kundekontrollen er gjennomført i samsvar med hvitvaskingsloven og - forskriftens bestemmelser.

⁶⁰ Hvitvaskingsloven § 10

⁶¹ Hvitvaskingsloven § 10

⁶² Spørsmål om midlenes opprinnelse og reelle rettighetshavere vil eksempelvis være mer essensiell KYC informasjon enn oppdatering av adresse.

⁶³ Det vil være vesentlig mer belastende for kunden om lønnskontoen eller driftskreditten sperres enn en ordinær sparekonto.

⁶⁴ Om sperringen gjelder alle aspekter ved kontoforholdet (kortbruk, faste betalinger, alle innskudd og uttak) eller eksempelvis kun utgående betalinger i nettbank.

⁶⁵ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 5

9.2 Tredjepartskontroll

9.2.1 Kan jeg basere meg på tredjeparters kundekontroll og hva innebærer det?

Rapporteringspliktige kan legge til grunn enkelte kundekontrolltiltak foretatt av bestemte tredjeparter i medhold av hvitvaskingsloven § 11.

Dette gjelder imidlertid ikke hele kundekontrollen, men kun de alminnelige kontrolltiltakene verifisering av kundens og reell rettighetshavers identitet samt innhenting av opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art. Det følger av Finanstilsynets veiledning⁶⁶ at selv om loven åpner for at opplysninger om kundeforholdets formål kan legges til grunn, så må rapporteringspliktig i de fleste tilfeller innhente denne type opplysninger selv, da formålet ikke nødvendigvis vil være det samme hos den rapporteringspliktige som hos tredjeparten.. Videre følger det av nevnte veiledning at bestemmelsen også omfatter verifikasjon av identiteten til den/de som handler på vegne av kunden og eventuelle disponenter, selv om dette ikke fremkommer av lovens ordlyd.

Rapporteringspliktige må selv registrere kundeopplysningene, foreta risikovurdering og eventuelle forsterkede kontrolltiltak samt foreta løpende oppfølging av kundeforholdet.

Rapporteringspliktig har det fulle ansvaret for at kundekontrollen gjennomføres i henhold til regelverket. For å kunne vurdere om kundekontrollen er tilfredsstillende, må rapporteringspliktig få oversendt relevant kundekontroll informasjon og dokumentasjon fra tredjepart. Rapporteringspliktig har også en selvstendig lagringsplikt av informasjon og dokumentasjon benyttet i forbindelse med kundekontrollen.

9.2.2 Hvilke tredjeparter kan jeg basere meg på?

Kundekontrolltiltak utført av følgende tredjeparter kan legges til grunn⁶⁷:

- Finansinstitusjoner
- Verdipapirforetak
- Forvaltningsselskap for verdipapirfond
- Forsikringsselskaper
- Foretak som driver forsikringsformidling som ikke er gjenforsikringsmegling
- Verdipapirregistre
- Statsautoriserte og registrerte revisorer
- Autoriserte regnskapsførere
- Advokater eller andre som yter juridisk bistand, iden grad de bistår eller opptrer på vegne av klienter i forbindelse med finansielle transaksjoner, transaksjoner som gjelder fast eiendom eller transaksjoner som gjelder gjenstander med verdi over kr 40 000
- Eiendomsmeglere og boligbyggelag når det drives eiendomsmegling

Med unntak av foretak som driver forsikringsformidling, er det også anledning til å legge til grunn tiltak utført av tredjepartene nevnt ovenfor fra annen stat. Forutsetningen for dette er at disse er underlagt lovmessig registreringsplikt og regler om kundekontroll, oppbevaring og tilsyn som svarer til norsk lov.

⁶⁶ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 5

⁶⁷ Hvitvaskingsloven § 11

9.2.3 Kan jeg dele kundeinformasjon på generelt grunnlag basert på bestemmelsen om tredjepartskontroll?

Nei. Bestemmelsen kan kun brukes ved konkrete henvendelser og kan ikke danne grunnlag for generell deling av kundekontrollinformasjon. Videre regulerer bestemmelsen tilfeller der kundekontroll allerede er utført av en tredjepart, og tredjeparten henviser kunden videre til den rapporteringspliktige.

Utlevering av opplysninger og dokumenter som er nødvendige for å kunne gjennomføre risikotilpassede tiltak og for å registrere og oppbevare nødvendige opplysninger, utgjør ikke brudd på taushetsplikten. Forutsetningen for dette er at kunden informeres om at opplysningene utleveres.

9.2.4 Bør det inngås avtale om tredjepartskontroll?⁶⁸

Hvitvaskingsloven krever ikke at partene inngår avtaler om tredjepartskontroll. Hvorvidt dette er nødvendig, vil bero på en konkret vurdering av forholdet mellom rapporteringspliktig og tredjeparten. Som utgangspunkt anbefales at partene inngår en avtale som regulerer partenes rettigheter og plikter.

9.2.5 Hvilke plikter har jeg som tredjepart dersom jeg utleverer kundekontrollinformasjon og/eller dokumentasjon?

Tredjepart som utleverer kundekontroll informasjon og eller -dokumentasjon i medhold av hvitvaskingsloven § 11 må informere kunden om slik utlevering for ikke å bryte sin taushetsplikt. I tilfelle det utleveres informasjon og eller dokumentasjon om noen som handler på vegne av kunden, dennes disponenter og eller reelle rettighetshavere, anses tredjepart ikke forpliktet til å informere disse om slik utlevering.

9.2.6 Kan jeg legge til grunn legitimasjonsdokumenter mottatt fra utenlandske tredjeparter som ikke oppfyller den norske hvitvaskingslovens krav i egen kundekontroll?

Dette må bero på en konkret vurdering. Det følger imidlertid eksplisitt av hvitvaskingsloven § 11 tredje ledd at rapporteringspliktige kan legge til grunn kundekontroll utført av tredjepart som ikke er etablert i Norge, selv om bekreftelsen av kundens identitet er foretatt på annet grunnlag enn gyldig legitimasjon. Det må imidlertid i slike tilfeller foretas en konkret risikovurdering om angjeldende kundekontrolltiltak som er gjennomført av tredjeparten, er tilfredsstillende for den rapporteringspliktige.

9.2.7 Må jeg påføre «rett kopi bekreftes» på kopier av legitimasjonsdokumenter mottatt fra en tredjepart?

Nei, dette kravet gjelder kun legitimasjonsdokumenter som du selv er forelagt og bekrefter rett kopi på, jfr. hvitvaskingsforskriften § 17. Se pkt 3.2.2.7 for kravet om bekreftelse av rett kopi av legitimasjonsdokumenter.

9.3 Utkontraktering

9.3.1 Hva er utkontraktering?

Utkontraktering innebærer at rapporteringspliktige inngår avtale⁶⁹ med andre aktører om å gjennomføre tjenester på deres vegne. Rapporteringspliktig vil fortsatt være fullt ut ansvarlig

⁶⁸ Hvitvaskingsloven § 11

⁶⁹ Hvitvaskingsloven § 12 og hvitvaskingsforskriften § 9

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

for gjennomføring for tjenesten og at denne gjennomføres i samsvar med gjeldende lover og forskrifter, herunder at det etableres forsvarlige rutiner og treffes nødvendige tiltak, overfor tilsynsmyndighet og kunden.

9.3.2 Hvilke krav stilles til utkontraktering av kundekontroll?

Finansforetaks utkontraktering, reguleres av finansforetaksloven bestemmelser om utkontraktering § 13-4.. Etter denne, kan finansforetak utkontraktere oppgaver som ikke er kjerneoppgaver forutsatt at dette gjøres i et omfang eller på en måte som kan anses forsvarlig og at tilsynet med den utkontrakterte virksomhet eller foretakets samlede virksomhet ikke blir vanskeliggjort

Hvitvaskingsloven § 12 og hvitvaskingsforskriften § 9 regulerer særskilt utkontraktering av kundekontroll, og disse må også være oppfylt. Etter Finanstilsynsloven § 4c har rapporteringspliktige for øvrig meldeplikt til Finanstilsynet ved inngåelse av avtale om utkontraktering av virksomhet, ved senere endring av slik avtale og ved bytte av oppdragstaker. Meldingen skal gis minst 60 dager før iverksettelsen av avtalen, avtaleendringen eller byttet av oppdragstaker.

Finanstilsynet kan sette vilkår for utkontraktingen eller gi foretaket pålegg om ikke å iverksette eller om å avslutte oppdraget, dersom tilsynet finner at utkontrakting skjer i et omfang eller på en måte som ikke kan anses som forsvarlig, vanskeliggjør tilsynet med den utkontrakterte virksomhet eller med foretakets samlede virksomhet, eller er i strid med bestemmelser gitt i eller i medhold av lov.

9.3.3 Hvem kan rapporteringspliktige utkontraktere kundekontroll til?

Hvitvaskingsloven § 12 setter rammer for hvilke tredjeparter (rapporteringspliktige) den rapporteringspliktige kan inngå avtale med. Avtalen må være skriftlig, og må som nevnt også oppfylle finansforetakslovens krav.

Hvitvaskingsforskriften § 9 åpner i tillegg for at det kan avtales at gjennomføringen av kundekontrollen kan foretas av foretak/personer som utfører tjenester på vegne av den rapporteringspliktige, som ledd i dennes distribusjonsapparat. Dette gjelder bruk av agenter og uavhengige distributører ved markedsføring og salg av rapporteringspliktiges produkter.

9.3.4 Kan alle sider av kundekontrollen utkontrakteres?

Rapporteringspliktig må selv gjennomføre risikovurdering av egen virksomhet og kundekontrolltiltakene som utkontrakteres til tredjepart må være basert på denne.

Som utgangspunkt kan alle kundekontrolltiltakene, herunder risikoklassifisering av kunden og forsterket kundekontroll utkontrakteres til tredjepart. Dette gjelder også lagring av informasjon og dokumentasjon. Det antas lite relevant å utkontraktere løpende oppfølging av et kundeforhold og det behandles derfor ikke her.

Rapporteringspliktige har imidlertid det fulle og hele ansvaret for at alle ovennevnte plikter skjer i henhold til lov og forskrift. Det er særskilt viktig å påse at taushetsplikten hensyntas. Videre er det viktig å påse at opplysningsplikten til Økokrim, øvrig politimyndighet eller tilsyns- og kontrollmyndigheter vil kunne oppfylles på en tilfredsstillende måte uten unødig tidstap.

9.3.5 Kan rapporteringspliktige utkontraktere kundekontroll over landegrensene?

Den uttømmende listen av mulige oppdragstakere fremgår av hvitvaskingsloven § 12 jf. § 4. Tilbydere av virksomhetstjenester og forhandlere av gjenstander kan ikke være oppdragstakere for slike utkontrakteringsavtaler.

10 Korrespondentbanker⁷⁰

10.1 Hva er en korrespondentbank?

I motsetning til ved innenlands betalingsformidling, er det ikke mulig for en norsk bank å kreditere mottaker i *en utenlandsk* bank direkte. I stedet må norske banker benytte konti i utenlandske banker. Ikke alle norske banker har oppgjørsfunksjon, og bruker andre nasjonale banker til utenlandske oppgjør. Betalingene blir således formidlet ved hjelp av korrespondentbanker og kommer så inn i de i de nasjonale betalingssystemene. Begrepet korrespondentbank benyttes i alminnelighet om banker som gjør transaksjoner med hverandre på tvers av landegrenser. Dette kan for eksempel gjelde internasjonal betalingsformidling, innskudd, utlån, trade finance, garantier og andre produkter som bankene utfører på oppdrag av hverandre

10.2 Hvordan utgjør korrespondentbanker risiko for hvitvasking og terrorfinansiering?

Et korrespondentbankforhold kan innebære risiko for hvitvasking og terrorfinansiering ved at banken som utfører betalingen, på vegne av annen bank, ikke selv har direkte kontakt med de involverte parter, og dermed har liten eller ingen innsikt i hva den aktuelle transaksjonen gjelder.

10.3 Når skal rapporteringspliktige foreta forsterket kundekontroll av korrespondentbanker?

Hvitvaskingsloven § 16 gir særlige regler for korrespondentbankforbindelser med institusjoner etablert utenfor EØS. I slike tilfeller skal rapporteringspliktige kredittinstitusjoner gjøre særskilte ytterligere tiltak overfor institusjonen. Den skal innhente opplysninger om banken, og vurdere dens tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering. Beslutningstakere skal innhente samtykke fra overordnet før etablering av slik korrespondentbankforbindelse. Rapporteringspliktige skal forsikre seg om at finansinstitusjonen har bekreftet identiteten til og fører løpende oppfølging av kunder og kan fremlegge AML dokumentasjon i henhold til internasjonal standard.

§ 16 inneholder i annet ledd et generelt forbud mot korrespondentbankforbindelser med «tomme bankselskaper». Kredittinstitusjoner skal dessuten treffe «egnede tiltak» for å sikre at de ikke inngår eller opprettholder korrespondentbankforbindelser med kredittinstitusjoner som lar sine konti bli brukt av tomme bankselskaper.

10.4 Hvor kan jeg finne mer informasjon om korrespondentbanker?

Du kan finne mer informasjon om korrespondentbankforbindelser eksempelvis her:

- [FATF Guidance on Correspondent Banking Services \(2016\)](#)
- [Wolfsberg FAQ - Correspondent-Banking \(2014\)](#)

⁷⁰ Se Wolfsberg FAQ on Correspondent Banking: link: <http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/faq/Wolfsberg-Correspondent-Banking-FAQ-2014.pdf>

- [NOU 2016: 27 Ny lovgivning om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering II — Andre delutredning](#)

11 Undersøkelse av mistenkelige transaksjoner

11.1 Når utløses undersøkelsesplikten⁷¹?

En konkret og kvalifisert mistanke skal medføre at den rapporteringspliktige skal iverksette undersøkelser med sikte på å få bekreftet eller avkreftet mistanken. Terskelen for mistanke er lav og behøver ikke være knyttet til en bestemt straffbar handling.

Avgjørende for mistanke kan f. eks. være at kundens adferd avviker fra det kunden har oppgitt i forhold til kundeforholdets formål og tilsiktede art. Avvikene trenger videre ikke være knyttet til en enkeltstående transaksjon, men kan relatere seg til endret transaksjonsmønster. Den rapporteringspliktige kan også få mistanke om at kundens midler stammer fra straffbare handlinger uten at det foretas en transaksjon eller at det kun gjøres et transaksjonsforsøk.

Undersøkelsene vil normalt ta utgangspunkt i de opplysningene som den rapporteringspliktige har om kunden, og tilgjengelige og relevante offentlige opplysninger, evt. svar på spørsmål som stilles kunden. Her må i så fall imidlertid plikten til ikke å avsløre undersøkelser til kunden iakttas. Det er ikke et vilkår for undersøkelsesplikt at det er den rapporteringspliktige som forestår transaksjonen.

11.2 Hva er en mistenkelig transaksjon som skal undersøkes og eventuelt rapporteres?

«Transaksjon» er i loven definert som enhver overføring, formidling, ombytting eller plassering av formuesgoder. Begrepet skal tolkes vidt. Både foretatte, aktuelle og fremtidige transaksjoner omfattes.

Det er ikke et vilkår at den rapporteringspliktige selv forestår transaksjonen.

Det er viktig å merke seg at det heller ikke er et vilkår for undersøkelses- og rapporteringsplikt at det er foretatt eller skal foretas en transaksjon.

11.3 Kjennetegn på mistenkelige transaksjoner

Hvitvaskingsforskriften § 12 angir ulike situasjoner som kan utløse undersøkelsesplikt, som at transaksjonen synes å mangle et legitimt formål, er usedvanlig stor eller kompleks, er uvanlig i forhold til kundens kjente forretningsmessige eller personlige transaksjoner, foretas til eller fra en kunde i et land eller område som ikke har tilfredsstillende AML/CTF tiltak eller på annen måte har en uvanlig karakter.

Se pkt 1.5.9 for informasjon om indikatorlister utarbeidet av Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES).

11.4 Kan mistenkelige forhold ved kunden utløse undersøkelsesplikt?

Ja, undersøkelsesplikten er ikke bare knyttet til konkrete transaksjoner, se punkt 11.2.

⁷¹ Hvitvaskingsloven § 17 og hvitvaskingsforskriften § 12

Tilsvarende bør det vurderes om det ved avvisning eller avvikling⁷² av kundeforhold, der forhold ved kunden fremstår som mistenkelige, skal sendes rapport til Økokrim.

11.5 Kan avvisning eller avvikling av kundeforhold utløse undersøkelsesplikt og eventuell rapporteringsplikt?

Ja. Ved avvisning eller avvikling⁷³ av kundeforhold, der forhold ved kunden fremstår som mistenkelige, kan det foreligge grunnlag for å gjøre nærmere undersøkelser som det kan være grunnlag for å rapportere til Økokrim. Se kap 13 for mer informasjon om avvisning og avvikling av kundeforhold.

11.6 Kan andre rapporteringspliktige kontaktes som ledd i undersøkelser?

Det vises til pkt 14.3 under.

12 Rapporteringsplikt

12.1 Når skal man rapportere til Økokrim?

Når det er gjennomført undersøkelser knyttet til en konkret, kvalifisert mistanke om hvitvasking/terrorfinansiering, og mistanken ikke er avkreftet etter disse undersøkelsene, skal det rapporteres⁷⁴ opplysninger til Økokrim om den aktuelle transaksjonen og om de forhold som har medført mistanke.

12.2 Hva innebærer det at undersøkelser «ikke avkrefter mistanken» etter hvitvaskingsloven § 18?

Dersom de undersøkelser som den rapporteringspliktige viser at det ikke er hold i den relevante og kvalifiserte mistanken – undersøkelsene gir eksempelvis til svar at transaksjonen er legitim er mistanken avkreftet. Dersom de gjennomførte undersøkelsene tvert i mot underbygger mistanken – eksempelvis at transaksjonen fremstår som illegitim, usedvanlig stor, uvanlig eller kompleks og ingen undersøkelser gir grunnlag for å anta at den er legitim eller har en troverdig forklaring, er mistanken bekreftet.

12.3 Hva skal rapporteres til Økokrim?

Resultatet av undersøkelsene, der mistanken ikke er avkreftet, skal rapporteres til Økokrim. Meldingene skal inneholde en beskrivelse av bakgrunnen for mistanken og rapporteringspliktiges egen vurdering av de opplysningene de melder. Ytterligere veiledning om utforming og gjennomføring av meldinger om mistenkelige transaksjoner er tilgjengelig [her](#).

12.4 Hvordan rapporteres mistenkelige transaksjoner til Økokrim?

Veiledning om hvordan rapportere mistenkelige transaksjoner til Økokrim finnes [her](#).

⁷² Hvitvaskingsloven § 10

⁷³ Hvitvaskingsloven § 10

⁷⁴ Hvitvaskingsloven § 18

12.5 Kan en mistenkelig transaksjon gjennomføres før den er rapportert til Økokrim?

Hovedregelen er at mistenkelige transaksjoner ikke skal gjennomføres før Økokrim er underrettet. Økokrim kan også gi pålegg om ikke å gjennomføre transaksjonen.

Loven⁷⁵ åpner imidlertid for at Økokrim kan varsles i etterkant. En transaksjon kan gjennomføres før det sendes rapport til Økokrim i de tilfeller unnlattelse av å gjennomføre transaksjonen kan vanskeliggjøre Økokrims undersøkelser eller eventuell etterforskning. Det samme gjelder der det ikke er mulig å la være å gjennomføre transaksjonen.

Dersom forsinket gjennomføring av transaksjonen medfører at kunden blir klar over at underretning skjer, vil det være et forhold som tilsier at de rapporteringspliktige skal gjennomføre transaksjonen før de rapporterer til Økokrim, jf. forbudet mot å gjøre kunden kjent med at det foretas undersøkelser, at det er gitt opplysninger til Økokrim eller at det er iverksatt etterforskning.

12.6 Må man rapportere nye mistenkelige transaksjoner med samme modus?

Ja, man er forpliktet til å rapportere enhver mistenkelig transaksjon, selv om transaksjonen har samme modus som tidligere rapporterte transaksjoner. Dette sikrer sporbarhet og at man fanger opp et eventuelt mønster.

12.7 Hvordan stiller rapporteringsplikten seg opp mot taushetsplikten?

Rapportering av opplysninger til Økokrim i god tro medfører ikke brudd på taushetsplikt⁷⁶, og gir ikke grunnlag for erstatningsansvar eller straffansvar.

Forutsetningen om god tro innebærer at dersom den rapporteringspliktige vet at rapporteringen til Økokrim er uriktig, kan vedkommende stilles til ansvar. Det samme gjelder ved grov uaktsomhet, det vil si ved kvalifisert klanderverdig opptreden.

Ansvarsfrihetsregelen gjelder også ved rapportering av forhold som det kan være tvil om er omfattet av rapporteringsplikten.

12.8 Kan man gjennomføre transaksjoner som er rapportert til Økokrim?

Ja, med mindre Økokrim har gitt særlig pålegg om å stanse transaksjonen.

12.9 Hva skjer med kunden etter rapportering til økokrim?

Det må foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Rapportering vil normalt medføre at kunden underlegges forsterket kundekontroll. Rapportering er imidlertid ikke uten videre tilstrekkelig for å avslutte kundeforholdet, men dette bør likevel vurderes.

12.10 Hva er forholdet mellom MT-rapport og politianmeldelse?

En rapportering av mistenkelig transaksjon (MT-rapport) til Økokrim rapporteres i Altinn og sendes til Enheten for Finansiell Etterretning (EFE).

EFE er en etterretningsenhet, som ikke etterforsker saker selv. EFE mottar og analyserer MT-rapporter. Opplysningene i MT-rapportene bearbeides slik at de blir tilgjengelige for

⁷⁵ Hvitvaskingsloven § 19

⁷⁶ Hvitvaskingsloven § 20

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

politi- og kontrollmyndigheter og utenlandske søsterenheter (Financial Intelligence Units), og videreformidles deretter til aktuelle instanser.

Å sende en MT-rapport til Økokrim er ikke det samme som å anmelde en sak til politiet. MT-rapporter behandles som etterretningsinformasjon. Opplysningene sammenstilles med annen informasjon innhentet fra en rekke kilder, analyseres og videreformidles som nevnt til relevante mottakere, som oftest i form av etterretningsrapporter. Dette kan utgjøre grunnlag i nye straffesaker, eller kan inngå i eksisterende straffesaker eller andre analyser hos politiet eller kontrollmyndigheter.

En anmeldelse er en meddelelse til politiet om et straffbart forhold, og en anmodning om etterforskning og strafforfølgning.

13 Avvisning og avvikling av kundeforhold

13.1 Avvisning

13.1.1 Kan jeg avvise kunder som ikke leverer påkrevet informasjon ved kundekontrollen?

Ja, rapporteringspliktige er forpliktet til å avvise kunder i tilfeller der kundekontrollen ikke kan gjennomføres i medhold av hvitvaskingsloven § 10. Rapporteringspliktige må imidlertid overfor kunden kunne henvise til eventuelt rammeregelverk som regulerer avvisning og eventuell underretnings- og eller informasjonsplikt, ref eksempelvis finansavtaleloven § 14 og forsikringsavtaleloven § 3-10 (avtaler om skadeforsikring) eller § 12-12 (avtaler om personforsikring).

13.1.2 Kan jeg forklare kunden hvorfor kunden blir avvist?

Rapporteringspliktige har ofte plikt til å underrette kunden om avvisning⁷⁷ og vil gjerne også oppleve at man har en plikt til å begrunne dette overfor kunden. Det strider ikke mot taushetspliktreglene å informere en kunde om at vedkommende ble avvist fordi kundekontrollen ikke kunne gjennomføres.

13.2 Avvikling

13.2.1 Kan jeg avslutte kundeforholdet der kunden ikke svarer på mine KYC spørsmål?

For det tilfelle at den manglende KYC-informasjonen eller -dokumentasjonen innebærer at fortsettelse av kundeforholdet vil medføre risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold knyttet terrorvirksomhet, vil rapporteringspliktig være forpliktet til å avvikle kundeforholdet i medhold av hvitvaskingsloven § 10. (Gjelder kun kundeforhold etablert etter gjeldende hvitvaskingslovs ikrafttredelse.)

Til tross for at den rapporteringspliktige har en avviklingsplikt etter hvitvaskingsloven, må rapporteringspliktige også kunne hjemle oppsigelse eller heving av den enkelte kundeavtale i dennes avtalevilkår.

⁷⁷ Eksempelvis finansavtaleloven § 14.

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

Det må foretas en konkret vurdering av det enkelte kundeforhold sett i forhold til blant annet hvilken KYC-informasjon som mangler, kundens risikoklassifisering, rapporteringspliktiges bestrebelser i å få gjennomført kundekontroll og kundens produkter og tilhørende avtalevilkår. Det vil eksempelvis være vanskeligere å si opp en låneavtale enn en innskuddskontoavtale.

13.2.2 Kan jeg avvikle kundeforholdet der kundeforholdet innebærer høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering?

Rapporteringspliktige plikter å avvikle kundeforhold dersom kundekontroll ikke kan gjennomføres og fortsettelse av kundeforholdet medfører risiko for transaksjoner med tilknytning til risiko for hvitvasking og terrorfinansiering i medhold av hvitvaskingsloven § 10. (Gjelder kun kundeforhold etablert etter gjeldende hvitvaskingslovs ikrafttredelse.)

Til tross for at den rapporteringspliktige skulle ha en avviklingsplikt, må rapporteringspliktige også kunne hjemle oppsigelse eller heving av den enkelte kundeavtale i dennes avtalevilkår. Dersom rapporteringspliktig mener det foreligger risiko som regulert i hvitvaskingsloven § 10, vil det normalt foreligge saklig grunn for oppsigelse⁷⁸.

13.2.3 Kan jeg forklare kunden hvorfor jeg avvikler kundeforholdet?

Rapporteringspliktige har som regel plikt til å begrunne oppsigelse eller heving av en kundeavtale overfor kunden. Vær oppmerksom at det er forbudt å avsløre undersøkelser eller rapportering av mistenkelige transaksjoner eller at saken er under etterforskning i politiet.

14 Utveksling av kundeopplysninger – forholdet til taushetsplikten

14.1 Hva skal til for å kunne utveksle kundeopplysninger uten å bryte taushetsplikten?

Utlevering av kundeopplysninger fra rapporteringspliktige forutsetter for det første at opplysningene ikke er underlagt taushetsplikt. For det annet må personopplysningsretten ikke være til hinder for utlevering av opplysningene. Begge vilkår må være oppfylt for å kunne utlevere kundeopplysninger.

14.2 Hvilke kundeopplysninger kan deles med andre finansforetak innenfor et finanskonsern?

Mellom finansforetak i samme finanskonsern kan følgende kundeopplysninger deles uten samtykke fra kunden i medhold av finansforetaksloven § 18-5:

- Navn
- Adresse og elektronisk adresse
- Fødselsdato
- Telefonnummer
- Organisasjonsnummer

⁷⁸ Eksempelvis finansavtaleloven § 21 og forsikringsavtaleloven § 3-7. Se også Finansklagenemndas avgjørelse 2016-294.

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

Finansforetakene kan også utveksle generelle opplysninger om kundeforholdet, typisk kundens konserntilhørighet og hvilke produkter og tjenester kunden har avtale om. Foretakene kan ikke utveksle konkrete opplysninger om kundens økonomi. Det følger av veiledning fra Finanstilsynet⁷⁹ at informasjon om reelle rettighetshavere kan utleveres uten samtykke fra kunden.

I tillegg vil det etter hvitvaskingsforskriften § 14 være anledning til å utveksle opplysninger om undersøkelser, rapportering eller etterforskning.

14.3 Kan det innhentes/utveksles kundeopplysninger med andre rapporteringspliktige ved undersøkelser av mistenkelige transaksjoner?

Uten hinder av taushetsplikt, kan andre finansieringsforetak og forsikringsselskaper kontaktes for utveksling av relevante kundeopplysninger når det anses nødvendig som ledd i undersøkelser etter hvitvaskingsloven § 17.

Forutsetningen for utveksling av kundeopplysninger er at man undersøker et konkret mistenkelig forhold eller transaksjon. Videre er det en forutsetning at finansinstitusjonen eller forsikringsselskapet har kunnskap om at angjeldende kunde har et forhold til den andre finansinstitusjon eller forsikringsselskap – det er ikke anledning til å «shoppe rundt» for å få informasjon.

14.3.1 Hvor omfattende informasjon kan deles med andre rapporteringspliktige som ledd i undersøkelser?

Hvitvaskingsloven setter som vilkår for utveksling av kundeopplysninger at opplysningene er «nødvendige»⁸⁰ som ledd i undersøkelser for å få bekreftet eller avkreftet mistanke om hvitvasking eller terrorfinansiering. Dette innebærer at opplysningene må være relevante og knyttet til en konkret, kvalifisert mistanke.

14.3.2 Kan man dele videoopptak med andre rapporteringspliktige?

Det er kun «nødvendige kundeopplysninger» som kan deles. Dersom videoopptak, i relasjon til en konkret, kvalifisert mistanke om hvitvasking/terrorfinansiering, anses som en nødvendig kundeopplysning, kan dette deles.

14.3.3 Kan man dele Økokrim's referansenummer med andre rapporteringspliktige?

Det er kun «nødvendige kundeopplysninger» som kan deles. Et referansenummer i Økokrim vil nok i de fleste sammenhenger neppe være en relevant og nødvendig kundeopplysning, men i motsatt tilfelle vil også dette kunne deles.

14.4 Kan rapporteringspliktige tipse andre rapporteringspliktige om mistenkelige forhold?

Nei, rapporteringspliktige har ikke anledning til å tipse andre rapporteringspliktige om mistenkelige forhold knyttet til egen kunde.

⁷⁹ Finanstilsynets Rundskriv 24/2016 pkt 6

⁸⁰ Hvitvaskingsloven § 20

14.5 Er rapporteringspliktiges taushetsplikt etter hvitvaskingsloven § 21 til hinder for at det internt kan formidles informasjon om rapporter om mistenkelige transaksjoner til Økokrim og eventuell dialog med Økokrim til relevante personer hos den rapporteringspliktige?

Nei. Innad samme juridiske enhet kan informasjon om rapporter om mistenkelige transaksjoner og eventuell dialog med Økokrim deles til relevante personer/enheter i medhold av prinsippet om «need to know». Deling av slik informasjon internt er viktig for å kunne gjennomføre effektive kundekontrolltiltak og risikoscoring.

15 Opplæring

Finans Norge har utarbeidet en veiledning knyttet til hvitvaskingslovens krav til opplæring.

16 Særlig om forsikring

16.1 Generelt

Det vises til Finanstilsynets redegjørelse [for Forsikringsselskapenes etterlevelse av hvitvaskingsregelverket](#).

16.2 Særlig om skadeforsikring

16.2.1 Når skal kundekontroll gjennomføres?

Ved skadeforsikring skal kundekontroll gjøres ved mistanke om hvitvasking/terrorfinansiering, jfr. hvitvaskingsforskriften § 10 2. ledd. Det er ikke et krav om at kundekontroll skal gjennomføres før etablering av kundeforholdet. Hvis det ikke er foretatt noen form for kontroll av kunden ved starten av kundeforholdet, vil det være vanskelig å foreta en løpende oppfølging. Det må derfor gjennomføres en viss grad av kontroll ved etableringen av et kundeforhold, selv om forsikringen som tegnes medfører at det isolert sett foreligger et unntak fra plikten til kundekontroll.

16.2.2 Hva innebærer forsterkede kontrolltiltak?

Skadeforsikring er unntatt fra plikten til å foreta innledende kundekontroll. Det betyr i mange tilfeller at skadeforsikring vil gå direkte til forsterket kundekontroll når en skal foreta ytterligere undersøkelser for å avkrefte eller bekrefte mistanken. Spørsmål til kunden eller andre undersøkelser, vil kunne gjøre kunden oppmerksom på at det gjøres undersøkelser. Det kan være utfordrende i tilknytning til forbudet mot å avsløre undersøkelser mv. i hvitvaskingsloven § 21. Det er vanskelig å gi generell rettledning om hvordan den rapporteringspliktige skal forholde seg i slike situasjoner. Dersom det ikke lar seg gjøre å avkrefte mistanken uten å bryte forbudet i § 21, bør antagelig transaksjonene rapporteres i henhold til hvitvaskingsloven § 18 og transaksjonen gjennomføres i henhold til § 21.

Se kap 4 om forsterket kundekontroll.

17 Verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond

17.1.1 Skal det gjøres kundekontroll ved emisjoner?

Verdipapirforetak skal etter hvitvaskingsloven foreta kundekontroll ved bl.a. etablering av kundeforhold og ved transaksjon som gjelder 100 000 norske kroner eller mer, for kunde

Ofte stilte spørsmål – Hvitvaskingsregelverket

som verdipapirforetaket ikke har et etablert kundeforhold til. Det er utsteder som er tilretteleggers kunde. Dermed er det utsteder som er gjenstand for kundekontroll i forbindelse med et emisjonsoppdrag.

I en emisjon vil tilrettelegger i enkelte tilfeller være pliktig til å utføre kundekontroll på investorer som tegner seg. Det anses som en enkelttransaksjon i de tilfeller der oppgjør foretas via en allerede etablert bankkonto og kunden har en VPS-konto fra før. Plikten til kundekontroll av investor oppstår ikke med mindre tegningen er på 100 000 kroner eller mer, eller dersom det er grunn til å tro at tegningen har tilknytning til utbytte av en straffbar handling. Ved tegning over 100 000 kroner vil verdipapirforetak etter avtale kunne bygge på informasjon fra tredjemann.

17.1.2 Tidspunktet for kundekontroll ved emisjoner?

Kundekontrollen gjøres senest ved tildeling av instrumentene i emisjonen.

18 Sanksjoner

For informasjon om sanksjonsregelverket vises det til Finanstilsynet og Utenriksdepartementets [Veiledning om frysbestemmelsene](#) i anledning finansielle sanksjoner.